

Відділ освіти Крижопільської районної державної адміністрації

Районний методичний кабінет

*(Усна народна творчість
для використання в роботі вчителями,
які викладають курс « основи здоров'я»)*

Підготовлено та упорядковано
методистом РМК
Босою Тетяною Григорівною

Крижопіль
2013

ПРО ЗДОРОВ'Я

- Аби живі, а каліками будемо.
- Аби зуби, а хліб буде.
- Аби моя голова здорова була, то все гаразд буде.
- Бита посуда два віки живе.
- Без здоров'я нема щастя.
- Без здоров'я ніщо чоловікові не миле.
- Було б здоров'я, а все інше наживем.
- Бережи і шануй честь змолоду, а здоров'я — під старість.
- Бережи одержу знову, а здоров'я змолоду.
- Бережи одяг, доки новий, а здоров'я — доки молодий.
- Без діла людина старішає.
- Без діла псується сила.
- Береженого і Бог береже.
- Біль без язика, але каже, де болить.
- Болюще — не пам'ятує, минеться — знов заманеться.
- Біль мовчанки не знає.
- Біль не виженеш, як собаку.
- Болить бік дев'ятий рік, та й досі до болю не привик.
- Болить у грудях — не будь йому в людях.
- Боліло, боліло — три хліби поїло.
- Був у бувальцях, знає, що кий, що палиця.
- Бував я у буваличах і видав видаличі.
- Бував вже і на возі, і під возом.
- Був на коні і під конем, був на столі і під столом.
- Бувалий чоловік: бував за столом і під столом.
- Був у Римі, та й папи не бачив.
- Був на морі, був і за морем.
- Був там, де тепер нема.
- Більше разу не вмреш.
- Більмо оку не шкодить, тільки око не бачить.
- Верба товста, та всередині пуста.
- Вартість здоров'я знає лише той, хто його втратив.
- В здоровому тілі — здоровий дух.
- Все можна купити, тільки здоров'я ні.
- Весела думка — половина здоров'я.
- Веселий сміх — здоров'я.
- Відхорую, але не подарую.
- Він своєю смертю не вмре.
- Вмер — менше лиха знатиме.

Вмерти ніколи не пізно.
Вмирати — не на вози збиратись.
Вмирати так вмирати — все одно день теряти.
Все одно: умри ти сьогодні, а я завтра.
Всюди бував і ніде місця не зігрів.
В немочі всього захочеться.
Видужав, хоч я й руки складала на його смерть.
Вибирай старого лікаря, а молодого адвоката.
Вилікувався на один бік.
Ворожка – на той світ дорожка.
Він на тонку пряде.
Від смерті не втечеш.
Великий дуб, та дупластий, а маленький, та натоптаний.
Верти, не верти, а треба умерти.
Глянь на вид і про здоров'я не питай.
Горе стихає, а здоров'я зникає — і радість минає.
Гроші й одержу бережуть, коли вони є, а здоров'я – коли немає.
Гнила дошка цвяха не приймає.
Глухе таке, що хоч тури гони, то не почує.
Глухий глухого не питає, чому він недочуває.
Глухий зачув, а німий крикнув.
Глухий та німий — рідні брати.
Глухий що не дочує, то вигидає.
Глухий сказав: «Послухаємо!», сліпий сказав: «Побачимо!»
Глухий — що хоч йому з гармати стріляй над вухом, то не почує.
Глухого і німого справи не допитаєшся.
Глухому пісню співати.
Гаман — не свято, трясця — не хвороба.
Гіркий тому вік, кому треба лік.
Досить жартувати, аби не хворувати.
Держи голову в холоді, а живіт в голоді — будеш здоров.
Держи голову в холоді, ноги в теплі, проживеш довгий вік на землі.
Доки здоров'я служить, то чоловік не тужить.
Добра жінка і здоров'я — то найбільший скарб.
Добре здоровому вчити хворого.
До старості баба на базар ходила, а здоров'я так і не купила.
Довго спати – здоров'я не мати.
Дай, боже, жартувати, аби не хорувати.
Дай, Боже, здорово сходити, а на друге заробити!
Дай, Боже, разом двоє: щастя і здоров'я!
Далеко лежало, не дуже боліло.

Де болить, там і торкаєш кожну мить.
Добра голова поболить та й перестане.
Добре тому говорить, кого не болить.
Доти добре, доки болить, бо як перестане, то вже й нас не стане.
Для хворого більша година, як для здорового ціла днина.
День меркне від ночі, а чоловік — від немочі.
Дай нам поправитись, і нам будуть кланятись.
Де сонце не ходить, там лікар заходить.
Добрий лікар має орлине око, левине серце і жіночу руку.
Дорогі ліки все помагають: як не слабому, то лікареві.
Добрі жорна усе перемелють.
Добрі зуби й камінь їстимуть.
Для глухого дві обідні не правлять.
Добре глухому — не скаже нікому.
Добре глухому й німому, бо не скажуть нікому.
Для сліпця не треба й каганця.
Журба здоров'я відбирає, до гробу попихає.
Заздрість здоров'я їсть.
Запущену хворобу трудно лікувати.
Здоровий злидар щасливіший від хворого багача.
Здоровий хворого не розуміє.
Здоровий, як циганова коняка: день біжить, а три лежить.
Здоровий, як хрін.
Здорова, як вода.
Здоровому все здорово.
Здоровому все на здоров'я йде.
Здоровому здається, що ніколи не захворіє.
Здоровому пироги не вадять.
Здоровому пір'я, а хворому каміння.
Здоров'я більше варте, як багатство.
Здоров'я входить золотниками, а виходить пудами.
Здоров'я — всьому голова.
Здоров'я за гроші не купиш.
Здоров'я — на базарі не купиш.
Здоров'я маємо — не дбаємо, а погубивши — плачемо.
Здоров'я мати — вік біди не знати.
Здоров'я — над маєток.
Здоров'я — найдорожчий скарб.
Здоров'я нівроку, аби не муляло збоку.
Здоров'я, як щастя, коли його не помічаєш, значить, воно є.
Зуб болить, аж око в'яне

Загоїться, поки весілля скоїться.
Загоїться, поки весілля скоїться.
Звівся на нінащо.
Звівся на нінащо.
Захворів — не опам'ятаєшся, а щоб здоровим стати — не дочекаєшся.
Змучився, ледве в нім душа теліпається.
З лікарем дружи, але не май в ньому потреби.
Здорове дерево, та дуплувате.
Здоровому животу і редька не шкодить, а хворому і масло шкодить.
За комара сили не має.
З сліпим дороги не знайдеш.
З сліпого, глухого, німого — найліпший чоловік.
Іржа залізо їсть, а чоловіка — хвороба.
І трясця не бере без причини.
І до ліків хвороба привикає.
І полин ліком стає.
І мох, і трава, і Мелашка крива.
Йому вже не топтати ряст.
Кого болить, най ся гоїть, але хто ся лічить, той ся калічить.
Коли б голова здорова, то будуть воли та й корова.
Кого болять кості, той не думає в гості.
Кого болять очі, той пити не хоче.
Кого не болить, той не охає.
Кожному своя хвороба тяжка.
Кому користь, а нам хворість.
Кашель хвороба не лиха, та хата не втихає.
Капуста гарна, та качан гнилий.
Каліка — не довіка, а пан — не до смерті.
Каліка не родиться, а робиться.
Кривий кривого не напростує.
Ліпше здоров'я, як готові гроші.
Люди часто хворіють, бо берегтись не вміють.
Лікар і адвокат чи допоможе, чи не допоможе, а калитку розв'яже.
Лікар підіймає, а смерть не пускає.
Лікар для хворого батько, а для здорового друг.
Люди часто хворіють, бо берегтись не вміють.
Лихоманка гірше мачухи трясе.
Ліпша мала поміч, як велика хворість.
Ліки одну слабість лікують, а другу готують.
Ліченою конякою не поїдеш.
Легше поранити, як вилікувати.

Найбільше щастя в житті — здоров'я.
Найбільше багатство — здоров'я.
Над здоров'я нема старшого.
На добрий камінь що не дай, то змеле.
Найпростіша їжа дає найбільшу силу.
Ненажера риє собі яму власними зубами.
Не просімо хліба у Бога, а просімо здоров'я.
Ніхто нічийого болю не знає.
Не всякий помирає, хто хворий.
Не хворіла, не боліла, та проскурку з'їла.
Не здужає третього хліба з'їсти.
Не смерть страшна, а недуга.
Нашій Катрі полегшало: то не їла, а тепер і не балакає.
Не здужа й перини підняти.
Нежить — хвороба не страшна: мій батько з нею і помер, а нічого йому не сталося.
Не pomoже вже рута й маруна, як голова обернулася до труни.
Не pomoже ні кропило, ні кадило.
На селі лікар — піч, а свиня — гастроном.
На гірку недугу і гіркий лік.
Нема в світі ліку для довгого віку.
Надвоє бабка ворожила: або вмре, або буде жива.
На плохенький животик і мед не йде в ротик.
На похиле дерево й кози скачуть.
На ладан дише.
На смик перепався.
На живому все заживе.
Не їсть — лише дивиться.
Не з віка каліка, не до смерті пан.
На одне вухо оглух, а на друге й стільки не чує.
Недавно оглух, а вже не чує.
Немає більшого глухого од такого, що не хоче слухати.
Не шепчи глухому, не моргай сліпому.
Німий глухому повідав, як сліпий видів, що кривий через рів скакав.
Най сліпий камінь у воду кине, то й видющий не знайде.
Недавно осліп, а нічого не бачить.
Не плакав би сліпий, шукаючи дороги, якби її видів.
Не плакав би сліп, коли б бачив світ.
Не сліпому про фарби говорити.
На мені тільки піч не була.
Одноокий між сліпими король.
Од вітру валиться.

Пар кісток не ломить.
Помірність - мати здоров'я.
Праця додає здоров'я, а лінь - хвороб.
Поки чоловік здоров, то здоров'я не шанує.
При здоров'ї все чоловікові миле.
Полегшало нашому батькові: де сиділа болячка, там дванадцять.
Полегшало нашій матері: з печі на лаву перебралася.
Полегшало нашій матері: то сиділа, а то й лежати не дає.
Поки хворий дихає, то все надіється.
Поможе чи не допоможе, а ти плати, небоже.
Поможе чотири дошки і васильків трошки.
Поправився вухом об землю.
Поправився з покуття на лаву.
Природа, час і терпеливість — це найкращі лікарі.
Плохеньке поросля і в петрівку мерзне.
Поганому животу й пироги вадять.
Присягалися сліпці, що своїми очима бачили.
Перейшов уже крізь сито й решето.
Перейшов і Крим, і Рим, і мідні труби.
Прийде вік — знайдеться й лік.
Рух - це здоров'я.
Рухайся більше - проживеш довше.
Розкіш приходиться зі смаком, а відходить з болем.
Розкіш творить біль: як приходиться — смакує, як виходить — катує.
Раз у рік — колька в бік.
Світ великий, було б здоров'я.
Скрипливе скрипить, а здорове лежить.
Слабий та малий — то найстарші в хаті.
Слабий — як малий.
Старому та слабому годи, як малому.
Скрипливе колесо більше витримає, ніж добре.
Скрипуче колесо довго їздить.
Скрипливе дерево довго живе.
Скрипливе дерево два віки живе, а здорове й одного не виживе.
Скрипливе дерево й дужого переживе.
Скрипливе дерево здорове перестоїть.
Скрипливе дерево скрипить, скрипить та й стоїть, а з рове вітер повіє і переверне.
Сліпий дзеркала не потребує.
Сліпий кривого доганяє.
Сліпий не несе ложку за вухо.
Сліпий краще ходить, як поводитир водить.

Сліпий не баче, а кривий не скаче.
Сліпий невидючого водив, та оба в яму попадали.
Сліпий не побачить, так вигідає.
Сліпий розповідав невидющому, як хата горіла.
Сліпий сліпому стежки не вкаже.
Сліпий сліпому не поводитир.
Сліпому ліхтар не допоможе.
Сліпі не родяться, а робляться.
Сліпому не світять.
Сліпому очі зав'язані.
Сліпому як не світи, все пита, куди йти.
Слаба стала, як риба в'яла.
Стогнав батько на печі, ми його на лаву — він і замовк.
Сміх краще лікує, ніж усі ліки.
Скажи глухому, щоб не говорив нікому.
Стріляного горобця на полову не зловиш.
Така хвора: болить ня, а на свадьбу кортить ня.
Так болить, що якби не вмів стогнати, то вмер би.
Той здоров'я не цінить, хто хворий не був.
Тримай голову в холоді, черево в проголоді, ноги в теплі, житимеш довго на землі.
Такий слабий, що не здужає й умерти.
То вже не горе, коли їсть хворе.
Тяжко хворому терпіти, а ще тяжче над хворим сидіти.
Трудно рану гоїти, а не вразити.
Турбота про здоров'я - кращі ліки.
Так як з гробу встав.
Тільки тінь з його осталась.
Треба свічки та води, бо вже очі не туди.
Темному й сонце не допоможе.
У кого що болить, той про те й говорить.
У хворого здоров'я питають.
У горлі наче півники грають.
Уже я поправлюсь, мабуть, попові в калитку.
У молодого лікаря горбатий цвинтар.
У ворожки лікуватись — без здоров'я остатись.
Уже на нього собаки давно часник товчуть.
Хіба треба у недужого питати, чи бажає він здоров'я мати?
Хто здоров, той ліків не потребує.
Худоба — річ набута, а здоров'я — ні.
Хочеш добре виглядати, не треба нервувати.
Хоч не скоро, та здорово.

Хто довго спав – здоров'я проспав.
Хто праці не боїться, того хвороба сторониться.
Хто рано встає, той довше проживе.
Хто хоче одужати, тому не треба лягати.
Хто добре жує, той довше живе.
Хай Бог дасть на здоров'я!
Хвороба нікого не красить.
Хвора людина сама себе не любить.
Хвора: коли не вмре, то розпеститься.
Хворий більше не той, що лежить, але той, що над лежачим сидить.
Хворий здоров'я хвалить.
Хворому і мед гіркий.
Хворому нічого не миле.
Хворому годи завжди, як малому.
Хворого піст, п'яного молитва, а сонного читання недалеко від себе стоять.
Хто хвороб у собі шукає, той завжди їх повно мав.
Хвороба здибає легко, а трудно її позбутися.
Хвороба коли не вморить, то скривить.
Хвороба їде в хату рисаками, а виїжджає волами.
Хвороба — як худа худоба.
Хворобу не треба кликати, сама прийде.
Хоч мале, та вузлувате.
Хоч невдалий, але бувалий.
Хто у світі не бував, той і дива не видав.
Хвороба не по лісу ходить, а по людях.
Хоч крути й верти, небоже, то нічого не pomoже.
Хто перейде на ліки, той пропав навіки.
Хочеш вилікуватись, то і в траві ліки знайдеш.
Хто ся буде, правує і лікує, того біда учить.
Чужий біль нікому не болить.
Череп'я довше живе, як цілий глек.
Часник сім хвороб лікує.
Чи pomoже, чи не pomoже, а ти дай, небоже!
Червоне яблучко, та всередині черв'ячок.
Чув глухий, що сказав німий, що бачив сліпий, як тікав кривий.
Чи ти не з-під Глухова?
Штурх Панька в око, бо Панько і так сліпий.
Що ми по життю, як здоров'я не маю.
Щоб ти був здоров, як вода!
Що новий лікар, то новий цвинтар.
Що одному ліком стає, то другому може стати гробом.

Як я здоров, то мені й хрін за цукор.
Як на душі, так і на тілі.
Якщо хочеш здоров'я мати, мусиш рано вставати, а звечора лягати.
Який «Здоров!», такий «Помагай-Бог!»
Як болить, то кричи, а як не болить, то мовчи.
Як хворий — звертайся не до попа, а до лікаря.
Як немаєш сили, то й світ не милий.
Як не завадить, так і не допоможе.
Якби сліпий очі мав, то він би усе знав.
Як не мудруй, а вмерти треба.

ПРО ЇЖУ ТА ХЛІБ

Без їжі і віл не потягне.
Аби душа сита та тіло не наго.
Водою ситий не будеш.
Гарбузом ситий не будеш.
Літом сякий-такий бур'янець, а хліба буханець —то й ситий чоловік.
На ситім тулубі голова стоїть прямо.
Повар від запаху ситий.
По саме горло ситий.
Риба не хліб, ситий не будеш.
Сита кішка, коли сала не їсть.
Сите поросся і каші не їсть.
Ситий, як бочка, а ще їсти просить.
Ситий від крупи, п'яний від води.
Хто сит, той гадає, що вже ніколи не зголодніє.
І ріски в роті не було.
Ні росинки, ні порошок в роті не було.
Там публіка — сім душ на півбублика.
Чудний бублик: кругом об'їси, а всередині нема нічого.
Звабиш калачем, не відженеш і бичем.
Калач за калач, а дармо нічого.
Калач приїсться, а хліб ніколи.
Нагодують калачем та й у спину рогачем,
Плети йому калачі, а він тобі лапті.
Тринди-ринди — коржі з маком.
Без приправи і паляниці не зробиш.
Із-за смичка — тонка паляничка.
Ів би паляниці, та зубів нема.
Не для Гриця паляниця.

Або моя душа ворог цілого книша?
Нехай книш, аби не паляниця.
Паляниця — хлібові сестриця.
Паляниця — як пух, як дух, як милее щастя.
Яка пшениця, така й паляниця.
Байдуже паски, аби порося.
Обійдеться великдень без гречаної паски.
Годі з болота паску спекти.
Добра паска, як є ковбаска.
Не тобі пеклася паска, та тобі досталось з'їсти.
Паска ще в колосі.
Аби хліб, а зуби знайдуться.
Аби риба, а хліб буде.
А де ж той хліб, що вчора з'їли?
Без зубів лихо, а без хліба ще гірше.
Без хліба і без води погано жити.
Без хліба і любов гине.
Без солі, без хліба немає обіда.
І рибка без хліба бридка.
Бодай ніхто товченого хліба не діждав ні пекти, ні їсти.
Будем постити, як хліба не стане.
Легкого хліба захотів.
Дав бог хліб, як зубів не стало.
Тоді нажив хліба, коли зубів не стало.
Де хліб-сіль-каша, там домівка наша.
Де хліб і вода, там нема голода.
Добрий хліб, коли нема калача.
Живемо: хліб жуємо, а іноді ще й присолюємо.
Є хліб — солі нема, є сіль — хліба нема.
Житній хліб пшеничному калачеві дід.
Жуй, тату, воду, коли хліба нічим.
Завжди є їдець на готовий хлібець.
З полови хліба не спечеш.
Зварили нічо та й з'їли без хліба.
З неба хліб не падає.
З чого хліб, з того й пироги.
З печі сирого хліба не виймають.
І я вчений на хліб печений. їмо хліб троякий: чорний, білий і ніякий.
Кий на кий вадить, а хліб на хліб не завадить.
Клади перед людей хліб на столі, будеш у людей на чолі.
Кожному хліб не гіркий.

Коли б хліб та вода, то не буде голода.
Як є хліба край, то і в хліві рай, а як хліба ні куска,
так і в горниці тоска.
Коли не стане хліба, так грінки грій.
Коли стало на хліб, то стане й на обід.
Коли хліб, тоді й розум.
Краще сухий хліб з водою, ніж паляниця з бідною.
Краще їсти хліб з водою, ніж жити чужиною.
Ліпше свій хліб недопечений, ніж чужий перепечений.
Люди — не татари, дадуть хліба і сметани.
Мова мовиться, а хліб їсться.
Мій татуньо між двома хлібами вмер: старого не було, а нового не дочекався.
Найсмачніший хліб од свого мозоля.
На пшеничний хліб — масло, а на вівсяний — голод.
Небожата-діти, добре було вліті: хоч хліба не мали, та тепло знали.
Не будеш брикати, як прийдеться хлібець з торби смике.
Не вмієш пекти хліба, будеш пекти раків.
Не вчи вченого їсти хліба печеного, я й сам з'їм.

ПРО КРАСУ ТА ЇЇ ЦІННІСТЬ

Краса дере носа.
Краса лица — це половина приданого.
Краса минеться, а розум пригодиться.
Краси на тарілці не крають.
Красне личко – серцю непокій.
Красу за плечима не носити, аби хліба не просити.
На красуню дивитись любо, а з розумною жити добре.
На красивого дивитись гарно, а з розумним жити легко.
Не краса красить, а розум.
Не шукай краси, а шукай доброти.
Робила не робила, аби двір закрасила.
Три речі скоро минають: луна, веселка і дівоча краса.
Хоч не з красою, аби з головою.
Гарна дівчина швидше сподобається всім, ніж одному.
Нашій Горпині гарно і в хустині.
Гарний, як спить, та ще й лицем до стінки лежить.
Не кожна Ганна і гарна.
Не той гарний, що гарний, а той, що діло робить.
Не те красне, що красне, а те, що подобається.
Файна трава, але не на мого коня.

Хлопці б'ються чорт зна за що: хоч красива, та ледащо.
Хоч на підшви глянь, така гарна.
Не будь красива, а будь щаслива.
Хоч не красивий, аби щасливий.
Що не складно, то не ладно.
У кого чорний вусок, тому риби шматок; в кого сива борода, тому й юшки шкода.
Буде час красно ходити, якби було в чім.
Хороший, та без грошей.
Нащо нам гроші, коли ми самі хороші?
Така хороша, що не варт і гроша.
Хороший, хороший, був би ще кращий, та вже нікуди.
Хороший, як Микитина свита навиворіт.
Хороший чортам на гроші.
Хоч довго ждала, та хорошого дістала.
Хоч їла не їла, аби добре ходила.
Як хороший, не жаль грошей, а як поганий, копну ногами.
Пригожому все гоже.
Де стан, там і врода.
А в рум'янці така сила, що всі квіти погасила.
Дарма що дурна, аби чорноброва.
З чорними бровами іди за дровами, а з рудою бородою хоч іди за водою.
Не допоможе панні мило, коли чорна, як кадило.
Не біда, що чорна, аби проворна.
Не в тім хороша, що чорноброва, а в тім, що діло робить.
Чепурненька, як мазничка.
Те, що природа дала, милом не одмиєш.
У нього на виду чорт сім кіп гороху змолотив.
Хай буде й кривоклуба, аби була серцю любя.
Кому що, а лисому гребінь.
Два лисі за гребінь б'ються.
Лисий, бо йому голова від розуму облізла.
Лисий лисого здалека бачить.
Лисини не замажеш.
Лисого легко голити.
Лисому не треба гребеня, грухому — музики, а сліпому — дзеркала.
Оправ його хоч і в рами, а він усе такий самий.
Крий, ховай погане, а воно таки гляне.
Не така погана, як їй догана.
Нічого дзеркало винить, коли пика погана.
Така погана, що й жаби б не їли.
к зверху погане, то всередині вдвоє.

Хто на нього похожий, з тим і схожий.
Ще спереду і сяк і так, а ззаду, ей же ей, на чорта походить.
З рудих нема святих та й з чорних чортма добрих.
Рудий сам, руду взяв, рудий і піп їх вінчав,
народилася дитина — і в неї рудая чуприна, її біс із-за рогу вдарив рябим решетом.
Хоч ряба і погана, та доля кохана.
Краще горбатий, ніж язикатий.
Приліпив, як горбатого до стіни.
Свого горба ніхто не бачить.
Бог до вроди розуму не прив'язав.
Враженна Ганна — то в'яне, то гарна.
Врода — дівоча шкода.
Хоч у воду подивлюся на свою вроду.
Гляньте на його вроду, чого він варт: сім гривень — таких сотня.
Де врода, там і сила.
Не дивися на вроду, але на природу.
Не впвала на худобу, а впвала на уроду.
Нема кращого на вроду, як ясна зоря в погоду.
Не допоможе ні мило, ні вода, коли така врода.
Яка врода, такий смак.
Поганий на вроду, та гарний на вдачу.
Хороша, вродлива, тільки біда, що сварлива.
Хороша, хоч води з лица напийся.
Як була я молода, була в мене врода, а тепер на виду і в дзеркалі не найду.
Висушила молодця дівоча краса.
З краси воду не п'ють.
З краси не пити роси.
І воза не возила, а двір украсила.
Коли не маєш своєї краси, у чорта не проси.
Краса до вінця, а розум до кінця.
Є того цвіту по всьому світу.
Гарний цвіт не буде довго стояти при дорозі.
І бджола летить на червону квітку.
Як зірниця зійшла.
Весела, як ясочка.
Очі чорні, як терен.
Як мак у полі.
Червона, як рожа.
Рожа і межи кропивою гожа.
Такий білий, що аж лебеді вхоплять.
Стрункий, як хвоїнка.

Ясний, як сонечко.
Як сонце гріє.
Краснеє личко — серцю неспокій.
З личка не п'ють молочка.
А вже ті кучері мені надокучили.
Чепурний, як горщик з кашею.
Знає сова, що красна сама.
Ні мара, ні мана — роздивились — сатана.
Не виглядай, не визирай, а даліше ховайся.
Не показуй пугачеві дзеркала, бо він сам знав, що красний.
Та рожа, та не та кожа.
Луб — лице, очі — тріска.
Гляну на вид, то й скажу, що Демид.
Ряба, як сорочаче яйце.
Хоч рябе на виду, так маслаки до ладу.
Шия — хоч обіддя гни.
Достанеться сти́ду-бри́ду цілувати повновиду.
Там така, що бублика з'їси, поки кругом обійдеш.
Така, як кадуб.
Товстий, як бочка.
Мішок з половоюю.
Вуси — честь, а борода й у цапа єсть.
Борода — честь, а вуси й у kota єсть.
Білолиця — як мазниця, чорноброва — як сметана.
Чорноброва, як руде теля.
Рудий, як собака.
Ані з плечей, ані з очей.
Ніс, як за сім гривень сокира.
Ніс, як кушка.
Ніс на сімох ріс, а одному достався.
Ніс той ніс, як через Дніпро міст.
Ніс для празника ріс, а він і в будень його носить.
Це ніс! Чорт двом ніс, та одному почепив.
Цибатий, як журавель.
Довгий, як жердка.
Великий, як пирятинська верства.
Прямий, як свинячий хвіст.
Вбився в ріст, як заєць у хвіст.
Віріс, як кіт навсидячки.
Сухий, як скіпка.
Ворону хоч пшеницею годуй, а все буде погана.

Пусти синицю хоч на пшеницю, то вона зостанеться синицею.
Худий, аж ребра світяться.
Хоч чуб кучерявий, та сам шепелявий.
Коса — дівоча краса.
Дівка без коси не має краси.
Коса до п'ятки — дівка до грядки.
Коса — як праник.
Коса заплетена, а хата не метена.
Коса коротка, а доля солодка.
В кого чорний вусок, тому рибки кусок, в кого сива борода, тому й юшки шкода.
Брови на шнурочку.
Не так очі, як ті брови: любі, милі до розмови.
В неї брови до любові, а устонька до розмови.
Одна брова варта вола, другій брові й ціни нема.
Хто з чорними бровами, іди за дровами, а хто з рудою бородою, іди за водою.
Увіп'ються чорні брови, як п'явки, у душу.
Така ладна, що як на двір вийде, то всі пси брешуть.
Як вигляне у вікно, то три дні собаки брешуть, а одна, як придивилась, так і сказалась!
З красивого лица води не пити, аби вміла їсти зварити.
І до лица, і до вінця.
Лице рум'яне, а серце — кам'яне.
Личко дівку віддає.
Не дивися на личко, а питай про роботу.
Не має лица, як заєць хвоста.
Червонеє лице в серце пече.
Одні очі в упряжку, а другі в пристяжку.
Одне око на полицю, а друге на помийницю.
Чи не той то Микита, що з вільотами свита?
Як нікудишній сам Микита, то не допоможе йому й гарна свита.
Вбери пень, буде подобень.
Вбери й пенька, то стане за Панька.
Вбери і пень, то буде як білий день.
Прибери пня, дай йому ім'я — із нього буде чоловік.
Нарядилась, як пава, а кричить, як гава.
Хороше нарядив, хоч покинь.
Прибери свиню хоч в золото, вона все одно в хлів піде.
Носи та в бога милості проси, щоб хто вкрав.
Ходи в чорному — люди кажуть: ледащиця, ходи в білому, кажуть: чепуриться.
Хоч не пишно, так затишно.
Збула чесаннячко, коли б збути і вмиваннячко.

Не буду вмиватись, а то ще ненароком собаки вхоплять.
Руки мив ще тоді, як мати в ночвах купала.
Чорного пса не відмиєш.
Чотири свічки спалила, поки Гриця умила, а п'ятий каганець, такий Грицько поганець.
Візьми борону та розчеши бороду.
Маленькою латкою великої дірки не прикриєш.
Нове з старими латками.
Оцю річ як полатать, та в руки не хапать, та положить на підтоки, то буде лежать бог зна доки.
Прибрався к святу в нову лату.
Купила Олена сережки зелені, як наділа у вуха, славна була дівуха.
Як гарна Параска, то гарна й запаска, коли ж вона, як мулиця, то не вабить і спідниця.

ПРО ЖИТТЯ

Життя прожити — не поле перейти.
Літа пливають, як вода.
Вік звікувати — не в гостях побувати..
Вік пройшов — як батогом ляснув.
Він уже чужий вік живе.
Година за годиною — та й так вік зійде.
День довгий, а вік короткий.
З віком розум приходить.
Як жили наші діди та прадіди, так нам веліли.
В добрім житті кучері в'ються, в поганім — січуться.
Виходиш з дому — кланяйся життю молодому.
Де є життя, там є й надія.
Де мир і совіт, там життя, як маків цвіт.
Життя біжить — як музика дзвенить.
Життя любить того, хто за нього бореться, а нищить того, хто йому піддається.
Життя закоротке для щастя, а задовге для терпіння.
Життя закоротке для розкоші, а задовге на горе.
Коли б життя, а смерть прийде.
Ліпше солом'яне життя, як золота смерть.
Ніхто не знає, що його в житті чекає.
Чоловік змінюється у житті, а по правді життя змінює чоловіка.
Яке життя, така й смерть.
Який порядок у себе заведеш, таке й життя поведеш.
Які люди, таке і життя буде.
Живий про живе гадає.

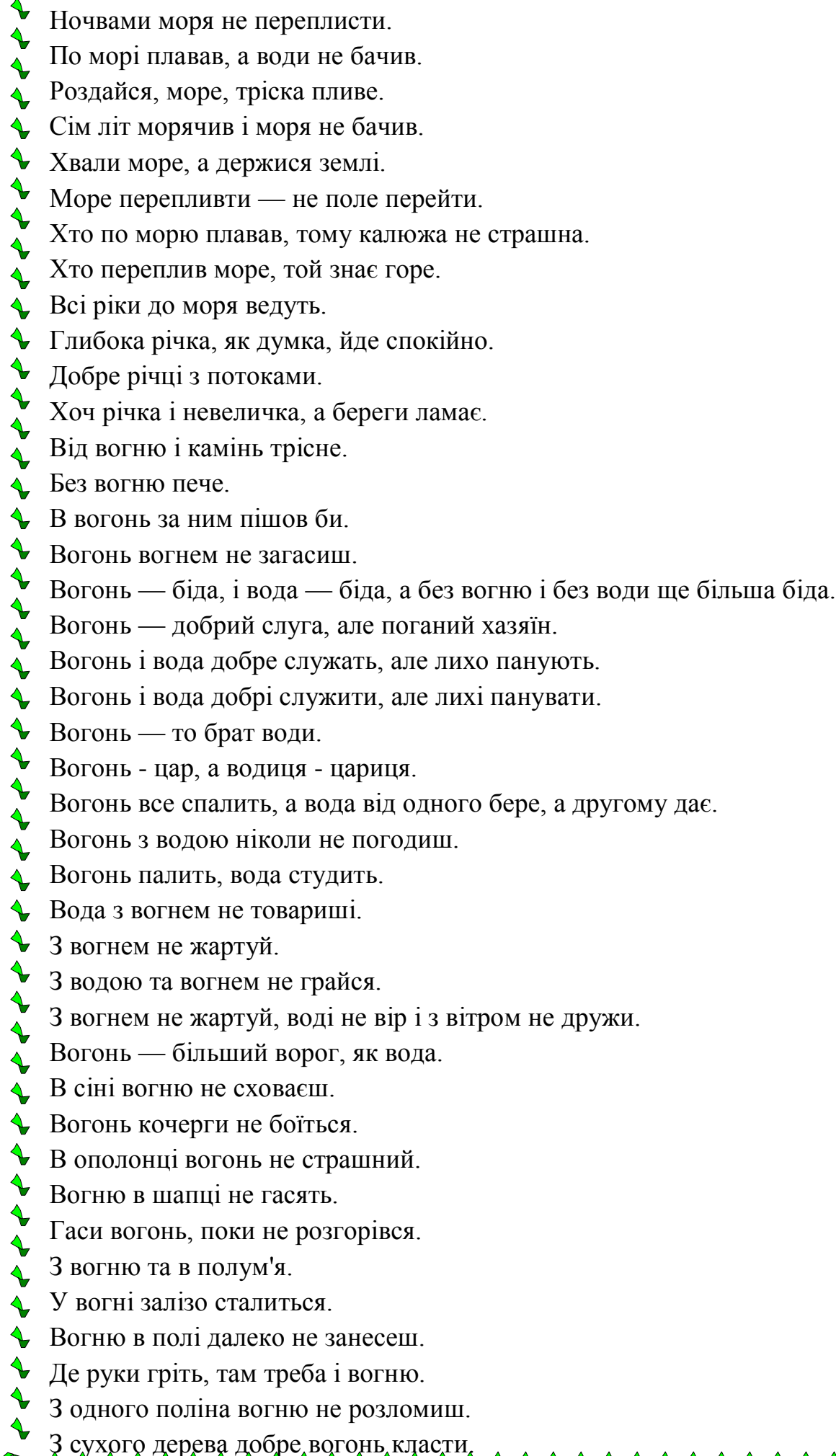
Живому багато й треба
Лишай живе та доганяй мертве
Хто живому не дав, той хай і мертвому не дає.
Як будемо живі, то будем і ситі.
Де просто, там живуть років зо сто.
Живи просто, проживеш років зо сто, а будеш лукавить, так чорт тебе задавить.

ПРО ПРИРОДУ ТА ЇЇ ЯВИЩА

Природа одному мати, другому — мачуха.
Заступи природу дверима, то вона тобі вікном ввійде.
На небо не скочиш, а в землю не закопаєшся.
Не можна на небо злізти та через голову штанів скинути.
Нема тієї драбини, щоб до неба дістала.
Рада б мати до дітей небо прихилити та зорями вкрити.
Чисте небо не боїться ні блискавки, ні грому.
Як небесна височина, так морська глибина.
За рідною землею і в небі скучно.
Високі гори мають глибокі доли.
Де високі гори, там глибокі доли.
Нема гори без долини.
З гори не треба пхати — само піде.
Гора з горою не сходиться.
Гора народила мишу.
З гори вскач, а на гору хоч плач.
І за горами люди живуть.
Поле має вуха, а ліс очі.
Поле бачить, а ліс чує.
Дай полю гною - дасть хліба вволю.
Поля, що й курці лапкою нема де ступити.
Там того поля на заячий скік.
Хто полю годить, тому жито родить.
Як листя жовтіє, то поле смутніє.
Пора до двора: сходить місяць і зоря.
Рада б зірка зійти — чорна хмара заступає.
Чим темніша ніч, тим ясніші зорі.
З неба зорі хвата, а під носом не бачить.
Зорі з неба здіймає.
Тільки зірок з неба не знімає.
Аби на мене місяць світив, а зорі як схочуть.
Аби на мене місяць світив, а зорі будуть.

Гріло б ясне сонце, а місяць як хоче.
Гарно і при місяцю, коли сонця немає.
Кому місяць світить, тому і зорі всміхаються.
Світить місяць, та не гріє, тільки в бога хліб їсть.
Місяць — козацьке сонце.
Місяць — батько, звізда — мати, сонце — їх дитятко.
Молодий місяць не всю ніч світить.
Сонце гріє, сонце сяє — вся природа воскресає.
Після дощу і сонце засяє.
Не все ж і хмуриться, колись і виясниться.
Зимове сонце, як мачушине серце: світить, та не гріє.
Зимове сонце, як удовине серце.
Блисне сонце і в наше віконце.
Засвітить сонце і в наше віконце.
Взимку сонце крізь плач сміється.
Весняне сонце, як дівчини серце.
Доки сонце зійде, роса очі виїсть.
Досить одного сонця на небі.
Зо світу до ночі сонце не стуляє очі.
І сонце не всі гори освічує, хоч високо ходить.
І на сонці є плями.
Не маю ні від сонця, ні від місяця.
Ні від сонця тепла, ні від місяця світла.
Після дощу сонце засяє.
Сонце — батько, місяць — вітчим.
Сонце блисне — мочар висхне.
Сонце - Бог, небо - не Бог.
Сонечко в дорозі не спіткнеться.
Сонце блищить, а мороз тріщить.
Сонце іде на літо, а зима на мороз.
Сонце на всіх однаково світить.
Сонце світить на добрих і злих.
Сонця в мішок не зловиш.
Сонця решетом не вхопиш.
Чим вище світло стоїть, тим далі його видно.
Світить, та не гріє.
Якби не було хмар, то ми б не знали ціни сонцю.
Від своєї тіні не сховаєшся.
І найменший волос свою тінь кидає.
Нема тіні без світла.
Темно, хоч падай.

Темно, хоч очі виколи.
Темно, хоч татарву веди.
Темно в хаті, як у горобину ніч.
Хто в темряву дивиться, той од світла кривиться.
Глибока вода тихо пливе.
Тихо, хоч мак сій.
Від великої води надійся шкоди.
Сильна вода греблю рве.
Вода в решеті не встоїться.
Вода в одного бере, а другому дає.
На воді млин стоїть, та од води погибає.
Водою воду не загатиш.
Вчорашньої води не доженеш.
В глибокій воді — велика риба.
Глибока вода не каламутиться.
Де вода, там і біда.
З брудної води іще ніхто чистим не вийшов.
Мала вода — великий шум.
Не в кожній воді мило розпуститься.
Не скрізь там вода, куди хилиться верба.
Прийшло з води, пішло з водою.
Тяжко плисти проти води.
Стояча вода — калюжа.
Бистра вода надійде та й перейде, а тиха мулить та й мулить.
Тиха вода людей топить, а швидка тільки лякає.
Мала крапля великий камінь продовбає.
Аби вода, а жаби будуть.
Аби болото, а чорти найдуться.
Аби болото, а жаби будуть.
В болото влізти легко, а назад хоч воли впрягай.
В тихому болоті чорти водяться.
Витягни біду з болота, а вона тобі на голову сяде.
Кому болото, а кому злото.
Ліпше своє болото, як чуже золото.
Кожна жаба своє болото хвалить.
Хто обкидає болотом інших, у того руки брудні.
Море — рибальське поле.
В морі тому води багато, що її ніхто не п'є.
Жди з моря погоди, то роса очі виїсть.
Ложкою моря не вичерпаєш.
Не море топить кораблі, а вітер

Ночвами моря не переплисти.
По морі плавав, а води не бачив.
Роздайся, море, тріска пливе.
Сім літ морячив і моря не бачив.
Хвали море, а держися землі.
Море перепливти — не поле перейти.
Хто по морю плавав, тому калюжа не страшна.
Хто переплив море, той знає горе.
Всі ріки до моря ведуть.
Глибока річка, як думка, йде спокійно.
Добре річці з потоками.
Хоч річка і невеличка, а береги ламає.
Від вогню і камінь трісне.
Без вогню пече.
В вогонь за ним пішов би.
Вогонь вогнем не загасиш.
Вогонь — біда, і вода — біда, а без вогню і без води ще більша біда.
Вогонь — добрий слуга, але поганий хазяїн.
Вогонь і вода добре служать, але лихо панують.
Вогонь і вода добрі служити, але лихі панувати.
Вогонь — то брат води.
Вогонь - цар, а водиця - цариця.
Вогонь все спалить, а вода від одного бере, а другому дає.
Вогонь з водою ніколи не погодиш.
Вогонь палить, вода студить.
Вода з вогнем не товариші.
З вогнем не жартуй.
З водою та вогнем не грайся.
З вогнем не жартуй, воді не вір і з вітром не дружи.
Вогонь — більший ворог, як вода.
В сіні вогню не сховаєш.
Вогонь кочерги не боїться.
В ополонці вогонь не страшний.
Вогню в шапці не гасять.
Гаси вогонь, поки не розгорівся.
З вогню та в полум'я.
У вогні залізо сталиться.
Вогню в полі далеко не занесеш.
Де руки грить, там треба і вогню.
З одного поліна вогню не розломиш.
З сухого дерева добре вогонь класти.

Кого не пече, той не відсувається.
Кого не пече, тому не гаряче.
Коли вогонь розгориться, то спалює і мокре, і сухе.
Мокрого поліна вогонь не лиже.
На вогонь дров не наберешся, а на піт — сорочок.
На старому вогнищі добре вогонь розкладати.
Ні вогню, ні полум'я — тільки дим.
Проти вогню і камінь лютує.
Кого не пече, той не відсувається.
Кого не пече, тому не гаряче.
Багато диму — мало тепла.
Нема диму без вогню.
Де дим, там і вогонь.
Де вогню нема, там не куриться.
Головня мала, а диму повна хата.
Багато диму — малий вогонь.
Тікав від диму та впав у вогонь.
Під попелом жару не знати.
Із малої іскри великий вогонь буває.
І лід дасть іскру, як дуже потерти.
І найменша іскорка зродить най-більший вогонь.
І в попелі іскра буває.
Не кидай іскри в соломку: і сама згорить, і село спалить.
Без підпалу і дрова не горять.
Біля сухого дерева й сире горить.
Криве дерево горить так, як пряме.
Одна головня і в печі гасне, а дві і в полі горять.
Коли дрова горять, тоді й кашу вари.
Що горить, то не мерзне.
Що має згоріти, то не потоне.
Що не горить, того не треба гасити.
Не горить, а тліє.
Така погода, що хто вмер, той каятиметься.
Тиха погода, хоч мак сій.
Буде погода: насподі болото, а зверху вода.
Буде погода, як не потече зверху вода.
В часи погоди бійся великої води.
В холодну погоду добрий господар і собаку на вулицю не вижене.
Після дощу буває ясна погода.
По бурі приходить гарна погода.
Погода — всім вигода, а сльота — всім гризота.

Погода: один день блисне, а сім день кисне.
Погода робить сіно, а час - гроші.
Трапляється і такий год, що на день по сім погод.
Сім погод надворі: сіє, віє, мутить, крутить, рве, зверху ллє, знизу мете.
В осінній час сім погод у нас: сіє, віє, крутить, мутить, припікає й поливає.
В осінній час сім погод у нас: сіє, віє, туманіє, шумить, гуде, мете і зверху йде.
Буря і дуба звалить.
Блискавка блисне — й камінь трісне.
Буря в склянці води.
Чим більша буря, тим скоріш проходить.
Багато грому — мало дощу.
Грім б'є у високе дерево.
Грім такий, що хоч тури гони, то не почують.
Грім гучний, а дощик малий.
Де грім гуде, там мокне хтось.
Доки грім не гримне, баба не перехреститься.
До першого грому земля не розмерзається.
Звідки не візьми - грім серед ясного неба.
І в погоду часом грім ударить.
Вітер надворі — радість і горе.
Вітер віє, хоч не знає, що погоду він мінєє.
Вітер подме — і сліди замєє.
Вітер не дме, то й очерет не шумить.
Вітер добрий при стозі, а злий при морозі.
Вітер не піймаєш, дим не заховаєш.
З вітром прийшло, за вітром і пішло.
Кожний вітер по-своєму дме.
Як вітер не дме, то й листя не шелестить.
Південний вітер - бідний батько.
Посієш вітер - пожнеш бурю.
Тепер уже не тим вітром повіяло.
Хто вітрові служить, тому димом платять.
Натягай вітрила, поки вітер віє.
Не всякі сліди вітер піском заносить.
Вітер у кишнях свище.
Вітер у голові.
Вітра в полі доганяти.
Шукай вітра в полі.
Куди вітер, туди й він.
Куди хилить вітер, туди й гілля гнєтьєся.
Мені все вітер в очі - як вдєнь, так і вночі.

Валиться з ніг від самого вітру.
Верхове галуззя вітри ломлять.
Дощ упору — золото.
Від дощу — не у воду, від вогню — не в полум'я.
Від дощу під борону не сховаєшся.
Від дощу втік, а під ринву сховався.
З-під ринви та на дощ.
Дощ іде - гриби будуть.
Дощ у жнива — як п'яте колесо до воза.
Дощ ллє як з бочки, мабуть, десь бог чопок загубив та й нічим заткнуть.
Дощ і сніг на небі не згниють, але на землю придуть.
Дощ вимочить, сонечко висушить, а буйні вітри голову розчешуть.
Із стріх не капає, коли дощ не падає.
Коробом сонце, ситом дощ.
Люди дякують дощеві, а подорожній лає.
На дощі змокнеш і в плащі.
Чоловік - не глина, а дощ - не дубина, не розмочить і не поб'є.
Весною відро води - ложка болота, восени ложка води - відро болота.
Навесні корець дощу ложку болота дає, восени ложка дощу — корець болота.
Не треба дощ просити, він прийде, як будем косити.
Дощ іде не там, де ждуть, а там, де жнуть, не там, де просять, а там, де косять.
Як сіно косять, то дощів не просять - самі йдуть.
Ранній дощ, що вдовиний плач: довго не триває.
Там такі дощі перуть, що аж клекотить.
Нехай іде дощ, наловим риби — буде борщ.
Як випадуть у маю три дощі добрих, то дадуть хліба на три годи.
Вміє поміж дощ ходити.
Не все дощ іде, як гримить.
Без хмари дощ не приходить.
З великої хмари малий дощ.
Не кожна хмара приносить дощ.
Скільки хмара не стоятиме, а зсунеться.
Зібралися тучки в кучки.
Бачить лиска, відкіль блиска, хвостом має, хмари не розмає.
Град аж стогне в хмарі.
Сніг, завірюха, бо вже зима коло вуха.
До завірюхи треба кожуха.
Це не те, що мете, а те, що віє.
Не той сніг, що мете, а той, що зверху йде.
Така благодать, що й світа божого не видать.
Мороз, аж іскри сиплються.

Мороз і залізо рве та на льоту птицю б'є.
Мороз не велик, та стоять не велить.
Мороз — не свій брат.
Мороз пішов поза шкірою.
Хоч мороз і припікає, зате комарів немає.
Хто бореться з морозом, у того завжди вуха мерзлі.
Хто на морозі не бував, той і лнха не видав.
Уночі тріщить, а вдень плющить.
Багато снігу в році — багато хліба в тоці.
Нема снігу — нема сліду.
Сніг сипле мов з рукава.
Снігу надме — хліба прибуде, вода розіллється — сіна набереться.
Скільки сніг не лежатиме, а розтанути мусить.
Скільки сніг не лежатиме, а розтавати буде.
Ще і в мишачу нірку навіє снігу.
Як приходить сніг з дощем, то йдуть до шевця з плачем.
Як сніг упаде, то пастух пропаде, а як розтане, то й пастух устане.
В ноги пече, а з носа тече.
Пар костей не ломить.
Зимове тепло, як мачушине добро.
Де тепло, там і добро.
Так тепло, як циганові під ятером.
Тепло, як у вусі.
В зимовий холод кожний молод.
Ні холодно, ні душно, як на святках у сіряках.
Так холодно, що якби не вмів дрижати, то замерз би.
Холодно в хаті, хоч вовків ганяй.
Холодно, хоч собак ганяй.
Холод - не брат.
Холод не терпить голоду.
Що за холод, як козак молод.
В ліс не з'їдиш, то й на печі замерзнеш.
Казала баба: «Я на марець виставлю палець»,— та й у березні замерзла.
Мерзлякуватому й на печі холодно.
Обмок, як вовк, обкис, як лис, обмерз, як пес,— та все задурно.
Хто змок, той води не боїться.
Дрижаків наївся.
Краще почервоніти, як посиніти.
Кожух лежить, а дурень дрижить.
На кожусі лежав, від холоду дрижав.
Велике дерево поволі росте.

Ліс великий, а путнього дерева не знайдеш.
Ліс сам себе чистить.
Не привик ліс до наших коліс.
Слухай, діброво, що ліс говорить.
Під лісом живе, а соломою топить.
Що в лісі родиться, то в дворі згодиться.
Як у лісі гукнеш, так і одгукнеться.
Вітер ламає найбільше дерево.
Від одного удару дерево не падає.
Дерево замолоду нагинай — будеш мати в саду рай.
Дерево падає, куди хилиться.
Дерево криве, та яблука солодкі.
Одно дерево — то ще не ліс.
Криве дерево, але рівно горить.
Нема такого дерева, щоб на нього птиця не сідала.
Пізнати дерево по його плоду.
Сади деревину — будеш їсти садовину.
Де коріння, там і дерево.
Верба, що лугова трава: її викосиш, а вона знову виросте.
Де верба, там і вода.
Дарма верба, що груш нема, аби зеленіла.
Аби дубки, а берізки будуть.
Дуб — дерево хороше, та плоди його свиням годяться.
Дуб ламається, а лозина нагинається.
За одним разом дуба не зрубаєш.
І великий дуб від малої сокири падає.
Кожний дубок хвалить свій чубок.
Не вибереш дубинки без кривинки.
Смола до дуба не пристане.
Осика груш не родить.
Осика сама собі дме, сама горить, сама собі й воду носить.
Де дуби, там і гриби.
Де один грибок, там цілий вінок.
Жди, грибе, може, тебе хтось здибле.
І гриба знайти треба мати щастя.
Коли грибно, то і хлібно.
Назвався грибом — лізь у кошик.
Не зігнешся до землі, то й гриба не знайдеш.
Не тепер по гриби ходити, але восени, як будуть родити.
Про гриб не згиб.
З'явилися опеньки — літо закінчилося.

ПРО ВЗАЄМИНИ МІЖ ЛЮДЬМИ, ДРУЖБУ І ТОВАРИШУВАННЯ

Громада — великий чоловік.

З одної ягоди немає вигоди.

Один у полі не воїн.

Один гусак поля не витопче.

Один дуб у полі — не ліс.

Один кіл плота не держить.

Одна головешка в печі гасне, а дві в полі горять.

Одна квітка не робить вінка.

Одна бджола меду не наносить.

Одна ластівка весни не робить.

Одним пальцем і голки не вдержиш.

Однією рукою в долоні не заплещеш.

Без одної крупи горщик повний буде.

Біда, коли один в бороні, а десять в стороні.

Всі за одного, один за всіх.

Всі одним миром мазані.

Два третього не ждуть.

Два третього не чекають, а четвертого не питають.

Де на двох вариться, там третій поживиться.

Де двоє їдять, там і третій наїсться.

Одна голова добре, дві ліпше, але хай одна розважить і поважить.

Попри двох і третій влізе.

Семеро воює, а один горює.

Семеро одного не ждуть.

Удвох, кажуть люди, легше плакати неначе.

Усім по сім, а нам по вісім.

Хто перший, той ліпший.

Що два, то не один.

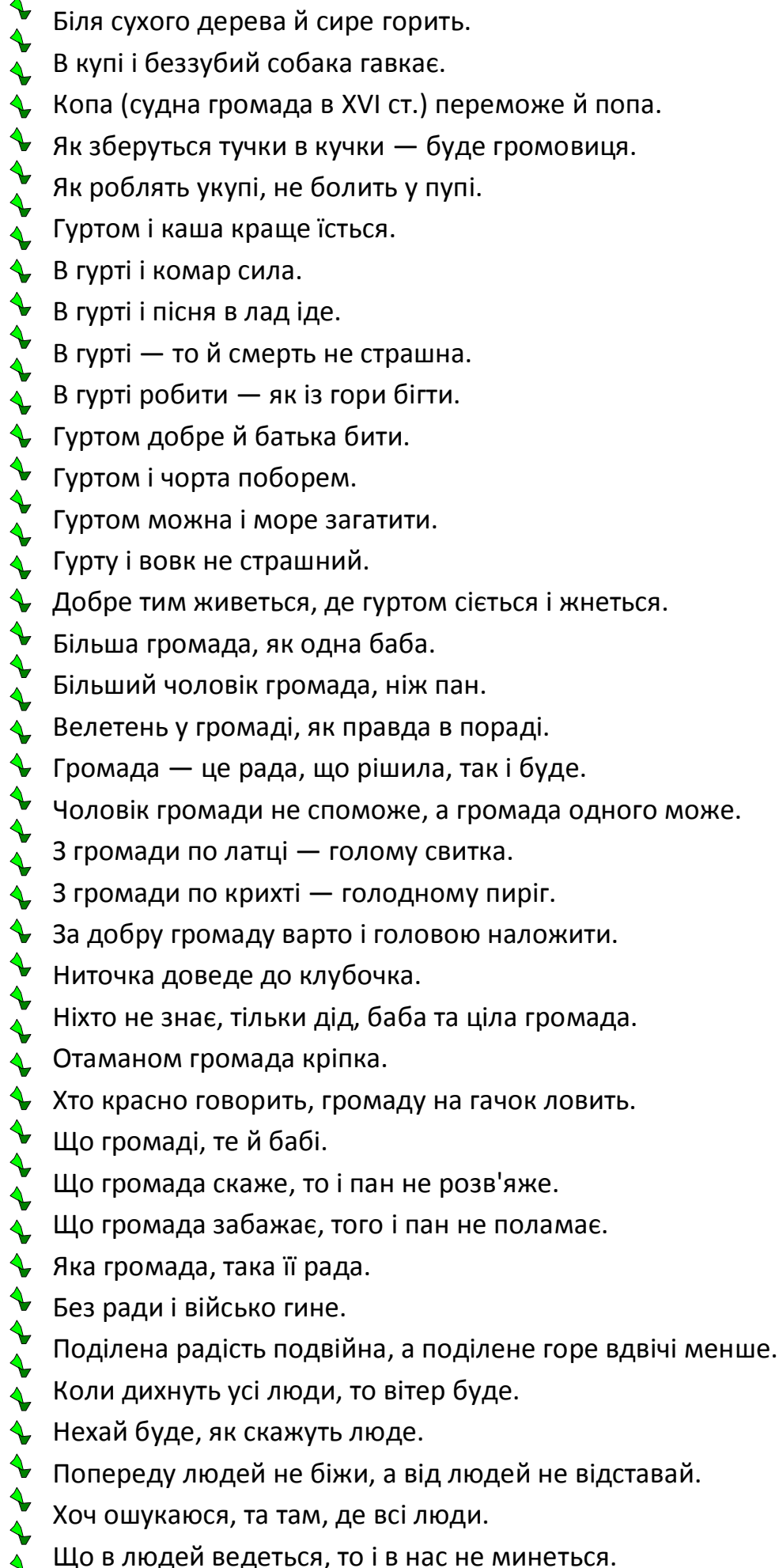
Де дружніші, там і сильніші.

Де дружно, там і хлібно.

Дружний табун і вовків не боїться.

Дружній череді і вовк не страшний.

Дружні сороки і орла заклюють.

-
- Біля сухого дерева й сире горить.
 - В купі і беззубий собака гавкає.
 - Копа (судна громада в XVI ст.) переможе й попа.
 - Як зберуться тучки в кучки — буде громовиця.
 - Як роблять укупі, не болить у пупі.
 - Гуртом і каша краще їсться.
 - В гурті і комар сила.
 - В гурті і пісня в лад іде.
 - В гурті — то й смерть не страшна.
 - В гурті робити — як із гори бігти.
 - Гуртом добре й батька бити.
 - Гуртом і чорта поборем.
 - Гуртом можна і море загатити.
 - Гурту і вовк не страшний.
 - Добре тим живеться, де гуртом сіється і жнеться.
 - Більша громада, як одна баба.
 - Більший чоловік громада, ніж пан.
 - Велетень у громаді, як правда в пораді.
 - Громада — це рада, що рішила, так і буде.
 - Чоловік громади не споможе, а громада одного може.
 - З громади по латці — голому свитка.
 - З громади по крихті — голодному пиріг.
 - За добру громаду варто і головою наложити.
 - Ниточка доведе до клубочка.
 - Ніхто не знає, тільки дід, баба та ціла громада.
 - Отаманом громада кріпка.
 - Хто красно говорить, громаду на гачок ловить.
 - Що громаді, те й бабі.
 - Що громада скаже, то і пан не розв'яже.
 - Що громада забажає, того і пан не поламає.
 - Яка громада, така її рада.
 - Без ради і військо гине.
 - Поділена радість подвійна, а поділене горе вдвічі менше.
 - Коли дихнуть усі люди, то вітер буде.
 - Нехай буде, як скажуть люде.
 - Попереду людей не біжи, а від людей не відставай.
 - Хоч ошукаюся, та там, де всі люди.
 - Що в людей ведеться, то і в нас не минеться.

-
- Що людям, те й нам.
 - Як ми до людей, так і люди до нас.
 - Добрий чоловік — надійніше кам'яного мосту.
 - Добре ім'я — найкраще багатство.
 - Живи для людей, поживуть люди і для тебе.
 - Не бажай другому того, чого сам не хочеш.
 - Не дарунок дорогий, а дорога любов.
 - Що тобі не мило, другому не зич.
 - Мирська шия товста.
 - Собором і чорта поборем.
 - Згода будує, а незгода руйнує.
 - З добрими людьми завжди згоди можна дійти.
 - Де згода панує, там і горе танцює.
 - Краще солом'яна згода, як золота звада.
 - Де незгода, там часто шкода.
 - Зло — зла й сподівайся.
 - Лихий доброго псує.
 - Відігрів змію за пазухою.
 - Від лихого поли врїж та тікай.
 - Бійся не чорта, а лихого чоловіка.
 - Козла бійся спереду, коня — ззаду, а лиху людину — з обох боків.
 - Нікому не вір, то й ніхто не зрадить.
 - Щоб пізнати людину, треба з нею пуд солі з'їсти.

ПРО ДРУЗІВ

- Без вірного друга - великая туга.
- Були б пиріжки, будуть і дружки.
- Давніх друзів забувають, а при горі споминають.
- Дерево міцне корінням, людина — друзями.
- Для милого друга і воли з плуга.
- Для милого дружка і сережки з вушка.
- Друга за гроші не купиш.
- Друга шукай, а найдеш — тримай.
- Друзі – це злодії часу.
- Друзі пізнаються в біді.
- Без біди друга не пізнаєш.
- В пригоді признавай приятеля.
- Для приятеля нового не пускайся старого.
- Друг-боягуз гірше ворога.

Дурний друг — недруг.
З добрим дружись, а лихого стережись.
З дурнем подружитися — свій розум тратити.
З паном не дружись, а жінці не звіряйся.
Коли хочеш позбутися друга, позич йому грошей.
Людина без друзів, що дерево без коріння.
Не все другу знати, що на серці в себе мати.
Не карай, боже, нічим, як другом лихим.
Нема кращого друга, як вірна подруга.
Нема друга — шукай, а знайшов — бережи.
Не май друга вірного, не будеш мати зрадного.
Не май сто рублів, а одного друга.
Не так тії сто братів, як сто друзів.
Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже.
Не той друг, що лащить, а той, що печалиться.
Нових друзів наживай, старих не забувай.
Одежа краща нова, друзі кращі старі.
Річ краще нова, а дружба — стара.
Своїх друзів наживай, та й батькових не втрачай.
Старий друг ліпший нових двох.
Сонце зігріває повітря, друг — душу.
Такі вони друзі, що коли б'ються, то й колом не розженеш.
То не друг, що хвалить тихо, а то друг, що хвалить вслух.
Недруг піддакує, а друг сперечається.
У друга вода солодша від вражого меду.
Хорошого друга узнаєш, як з ним розлучишся.
Хто друг кожному, той не друг жодному..
Чоловік без друга, що їжа без солі.
Бійся друга, як ворога.
Як не матимеш друга, не матимеш ворога.
Як прийде туга, пізнаєш друга.
Дружба та братство — дорожче багатства.
Берись дружно – не буде сутужно.
Говорити правду – втратити дружбу.
Дружба дружбою, а служба службою.
Дружба — велика сила.
Дружба — найбільший скарб.
Дружба родиться в біді, а гартується в труді.
Дружба - як дзеркало: розіб'єш, не складеш.
Дружби дружбою шукають.
Міцну дружбу і вогонь не спопелить.

Не в службу, а в дружбу.
Ой дружба, дружба, гірка твоя служба!
Пробуй золото вогнем, а друзів — грішми.
Що за дружба — і сокирою не розрубаш.
Яку дружбу заведеш, таке й життя поведеш.
Давай дружити: то я до тебе, то ти мене до себе.
З добрим дружись, а лихих стережись.
У хорошій компанії розуму наберешся, а в поганій і свій загубиш.
За компанію і циган повісився.
Зла компанія, що вугілля: як не впече, то замарає.
Борони мене, боже, від приятеля, бо з ворогом я дам собі раду.
Вірний приятель — то найбільший скарб.
Де щастя упало, там приятелів мало.
Для приятеля нового не цурайся старого.
За багатим столом багато й приятелів.
Кожух краще новий, а приятель старий.
Коли мішок, як теля, приятелів тьма, а як лата — нема ні сестри, ні брата.
Легідні слова роблять приятелів, а гострі слова — завзятих ворогів.
Ліпше десять приятелів, ніж один ворог.
Не обгороджуй себе огорожею, а приятелями.
Поки щастя плужить, доти приятель служить.
При добрій годині всі друзі й побратими.
Приятелів тьма, а вірного друга нема.
Приятельство що старше, то сильніше.
Приятелева вода лучча воронового меду.
Старих приятелів забувають, а при біді споминають.
Такого собі приятеля знайшов, що навіть до пекла би з ним пішов.
Треба і в пеклі приятеля мати.
Хорони мене, господи, від приятелів, бо з ворогами я сам собі раду дам.
Позичати — друг, віддавати — ворог.
Не давай грошей — не втрачай дружби
Хочеш позбутися грошей — знайди собі приятелів.
Хто з тобою роздружився, той з тобою й не дружив.
Хто себе надміру любить, той друзів не має.
Погане товариство і доброго чоловіка зіпсує.
У товаристві лад — усяк тому рад.
Не зійшлись звичаями — не бути дружбі.
Вовк вівці не товариш.
Ворон ворону очей не виклює.
Горщик котлу не товариш.
Гусь свині не товариш.

- Два коти в однім мішку не вляжуться.
- Дурний розумного, а п'яний тверезого не люблять.
- Кінний пішому не товариш.
- Кінь з волом не пара.
- Не сват сотник коробейнику.
- Медвідь корові не брат.
- Ситий голодному не товариш.
- Ситник берднику не товариш.
- Юнь до коня, а молодець до молодця.
- Братайся віл з волом, кінь з конем, а свиня об тин, коли нема з ким.
- Побратався собака з горобцем.
- Побраталася свиня з пастухом.
- Поганого чоловіка в побратими не бери.
- Біля чого потрешся, того й сам наберешся.
- В лиху годину узнаєш вірну людину.
- Вчора браталися, нині розсталися.
- Добре братство миліше, ніж багатство.
- З добрим поживеш – добро переймеш, а з лихим зійдешся – того й наберешся.
- З ким поведешся, від того й наберешся.
- Скажи мені, хто твій товариш, - тоді я скажу хто ти.
- Хто до кого пристає, таким і стає.
- Ми з тобою – як риба з водою.
- Ніколи не треба нехтувати товариською допомогою.
- Один другого не переважить, хоч на одній гілляці повісь.
- Обоє рябоє.
- Краще погана дорога, ніж поганий супутник.

ПРО СУСІДІВ

- Без брата проживеш, а без сусіда – ні.
- Близький сусід кращий від далекого брата.
- Бодай доброго сусіда мати та своїм плугом орати.
- Добре, як сусід близький, а перелаз низький.
- Добрий сусід — найближча родина.
- Знають сусіди твої біди.
- З сусідом дружи, а тин городи
- Коли сусід, як мід, то проси його на обід.
- Не заглядай до сусіда — може з того бути біда.
- Не купуй собі дім, а купи собі сусіда: хату купиш, а сусіда не продаси.
- Нема більшої біди над лихі сусіди.
- Не позичай у сусіда розуму.

- Сусід не захоче, то й миру не буде.
- Сусід спати не дає: добре живе.
- Сусідські діти — найпустіші.
- Тоді сусід добрий, коли мішок повний.
- У сусіда ані коня не купуй, ані жінки не бери, бо будуть утікати.
- У сусіда повна піч дров, та горять, а у мене одно, та й те не хоче.
- Який сусіда, така й бесіда.
- Як маєш сусіду пустити, то в сінях камінь положи.
- Як ся чоловік гаразд має, то і сусід у нього буває.

ПРО ГОСТИНИ

- Вітали, але сідати не просили.
- Бог дав свято, а чорт - гості.
- Будьте, як дома, а поведітьесь, як в гостях.
- В гостину збирайся, але вдома пообідати не забувай.
- В гості ходить - треба і до себе водить.
- Любиш в гостях бувати, люби ж гостей і приймати.
- В гостях добре, а дома найлучче.
- У гостях добре, а вдома краще.
- В гостях добре їсти й пити, а вдома спати.
- В гостях за їжу останній приймайся, а перший переставай.
- Веселий гість - дому радість.
- Від податків та гостей не відкрутишся.
- Діти в кут, коли гості в хату йдуть.
- Гарними розмовами гостей не наситиш.
- Гарні гості, та не в пору.
- Риба і гості псуються через три дні.
- Гість рідко буває, та багато бачить.
- Гість гостя ненавидить, а господар обох.
- Гість першого дня - золото, другого - срібло, а третього - мідь: додому їдь.
- Гість хазяїнові не укажчик.
- Гість – як невільник: де посадять, там і сидить.
- Гості об'їдять кості.
- Гостя по одежі стрічають, а по розуму проводжають.
- Гостям сміх, а хазяям сльози.
- Господи-боже, чи мав ти гості?
- Дай, боже, гостя в дім, то і я нап'юсь при нім.
- Два рази гостям рад: раз, що приїхали, а раз, що від'їхали.
- Де часто гостина, там голод недалеко.
- Для проханого гостя багато треба, а несподіваний гість, що не постав, то їсть.
- Добрі гості, та в середу трапились.

Дома їж, що хочеш, а в гостях, що дадуть.
Рад би гостю - хліба шкода.
Коли їдеш у гостину, бери хліб у торбину.
Їхало помело: в гостях у віхтя було.
Коли надувся, як сич, то гостей не клич.
Ліпше свій гість, як чужих шість.
Люди добрі, тепла хата, є що їсти, є де спати, - хоч зимуй!
Один гість - радість, два - вага, три - тягар.
Милі гості, чи не надокучили вам хазяї?
Набралося гостей з усіх волостей.
На ласий кусок знайдеться куток.
Невчасні гості гірше від татарів.
Непроханий гість гірше татарина.
Незваний гість - гірше вовка.
Незвані гості гризуть кості.
Не звикай у гостях, бо й дома захочеш.
Несе чорт гості.
Пішов би в гості, та ніхто не запрошує.
Пора гостям і честь знати.
Прийшов гість та на голу кість.
При пості добре відбути гості.
Ситого гостя добре годувати.
Сідайте, хай ноги для дороги!
То добрий гість, що мало їсть.
Хто гостю радий, той і собаку його нагодує.
Чим хата багата, тим і гостям рада.
Чим багаті, тим і раді.
Чим маю, тим приймаю.
Яка днина, така і гостина.
Який гість – така йому й честь.
Який гість, такий і калач.
Що не є в печі, те й на стіл мечи!
Що хата має, тим і приймає.
Хто перший приходить, тому першому і подають.
На кожний чмих не наздоровкаєшся.
Давали їсти й пити, та не було кому просити.
Де тебе не просять, хай тебе там чорти не носять.
За запросини грошей не беруть.
Просили, запрошували, з хати шапку викидали, ледве живим лишився.
Просили на дорозі, щоб не були на порозі.
Яке частування, таке й дякування.

ПРО ВОДУ

Не плюй у криницю, бо доведеться з неї ще води напитися.

Без води й борщу не звариш.

Без води і не туди, і не сюди.

Вода ума не мутить та й голови не смутить.

Ваша вода мокра, ще й зимна.

У воді стоїть, а води просить.

Вивели його на чисту воду.

Від великої води надійся шкоди.

Він, як вода, скрізь просочиться.

Він ані в воді не втоне, ані в огні не згорить.

Він без кінця воду варить.

Він із води сухим вийде.

Він такий, що й у ложці води втопиться.

Він і на холодну воду дує.

Він у десятих водах митий.

Вода найде собі дорогу.

Вода греблю рве.

Вода в решеті не встоїть.

В решеті води не наносиш.

Вода все сполосе, крім лихого слова.

Вода в одного бере, а другому дає.

Води - хоч топиться, та нема де напитись.

Води - хоч мийся, ліса - хоч бийся, хліба - хоч плач.

Водою воду не загадиш.

В океані води не зміряєш.

Вчорашньої води не доженеш.

Не все переймай, що по воді пливе.

Чим глибша вода, тим більша риба.

Глибока вода не каламутиться.

Глибока вода тихо пливе.

Де вода, там і верба.

Де вода, там і біда.

За водою підеш, то й не вернешся.

З брудної води ще ніхто чистим не вийшов.

І вода як на місці стоїть, то засмерджується.

- Коло води ходячи, умочишся.
- Мала вода - великий шум.
- Не виливай каламутну воду, доки чисту не найдеш.
- Не спитавшись броду, не сунься в воду.
- Не ходи у воду за птицею, а в ліс за рибою.
- Прийшло з води, пішло з водою.
- Пролиту воду назад не збереш.
- Проти води пливе.
- Тиха вода береги рве.
- Тиха вода найглибша.
- У каламутній воді рибу ловлять.
- Хто хоче чистої води, нехай іде до джерела пити.
- Чий берег, того й вода.
- Як води боятися, то не купатися.
- Вода крапля по краплі і камінь довбає.
- Не тим крапля камінець довбає, що сильна, а тим, що часто падає.

ПРО СІМ»Ю ТА РОДИННЕ ЖИТТЯ

- Близька рідня — на одному сонці онучі сушили.
- Василь бабі сестра у перших.
- Ваша Катерина нашій Орині двоюрідна Одарка.
- До свого роду — хоч через воду.
- Його мати моїй матері двоюрідна Параска.
- Ми родичі: ваші собаки їли, а наші на ваших через тин гавкали.
- Обідала не обідала, аби рід одвідала.
- По дочці і зять милий, по невістці і син чужий.
- Поки баби, поти й ради.
- Поки діда, поти й хліба.
- При добрій годині — брати й побратими, а при лихій годині — нема й родини.
- Рід великий, а пообідать ніде.
- Рідня — серед дня, а як сонце сховається, то й не родичається.
- Свій хоч не заплаче, то скривиться, хоть не скривиться, то не висміє.
- Свій як не заплаче, то скривиться, а чужий і не подивиться.
- Своїх багато, а як прийдеться топиться, то ні за кого ухопиться.
- Такий родич, як чорт козі дядько.
- Хату руки держать.
- Як до такого роду, то краще з моста в воду.
- Батьки березуть дочку до вінця, а чоловік жінку до кінця.
- Бачать очі ревниві дальше, як орлині.
- Без хазяїна двір, а без хазяйки хата, плаче.

Брат любить сестру багату, а чоловік жінку здорову.
Бритви й жінки не позичай нікому.
В приймах приймаки і на віник кажуть «ви», а на козу — «дядина».
В сім'ї не без виродка.
Гроші, молода жінка і бистрі коні — то смерть.
Дім держиться не на землі, а на жінці.
Добрий чоловік жінці ліпший від матері.
Живуть між собою, як риба з водою.
Жінка дає більше, як обіцяє, чоловік обіцяє більше, ніж дає.
Жінка для совіту, теща для привіту, матінка рідна краща всього світу.
Жінка за три угли хату держить, а чоловік за один.
Жінка чоловікові подруга, а не прислуга.
Жіноча робота ніколи не лягає спати.
За доброго мужа жона, як ружа, а за лихого — драба, за рік, за два — баба.
І в лиху годину не кидай дружину.
Красна пава пір'ям, а жінка чоловіком.
Краще жінка сварлива, ніж дурна.
На красивого чоловіка дивитись гарно, а з розумним жити легко.
На чужих жінок не задивляйся, а за своєю подивись.
Найлучча спілка — чоловік і жінка!
Нащо й гроші, коли чоловік хороший.
Нащо й ліпший клад, коли в сім'ї лад
Не потрібен і клад, коли у чоловіка з жінкою лад.
Не та щаслива, що в батька щаслива, а що в чоловіка.
Нема вірнішого приятеля, як добра жінка.
Од господаря повинно пахнути вітром, а од господині — димом.
Од господаря повинно пахнути вітром, а од господині димом.
Парочка — Мартин та Одарочка!
При добрій годині — брати й побратими, а при лихій годині — немає й родини.
Сметана на голові устоялась би — такий тихий.
У лихої свекрухи і ззаду очі.
У поганого та недоброго чоловіка жінка завжди нерозумна.
Чоловік погрішив, так в людях гріх, а жінка погрішила — додому принесла.
Чоловік у домі — голова, а жінка — душа.
Чужа жінка — лебідонька, а своя — полин гіркий.
Як дід до баби, так баба до діда.
Як люба дружина, то люба й в ряднині.
Яке дибало, таке й здибало.
Які коні, такий віз, який їхав, таку й віз.
Багато няньок — дитина без носа.
Від лося — лосята, а від свині — поросята.

Від малих дітей голова болить, а від великих — серце.
Восени і курчата курми будуть.
Все купиш, лише тата й мами — ні.
Всяка пташка своє гніздо знає.
Гни дерево, поки молоде, учи дітей, поки малі.
Годуй діда на печі, бо й сам будеш там.
Годуй сина для себе, а дочку — для людей.
Де птахи гніздяться, там видно пташенят.
Де старі вівці, там і ягнята.
Дитина до семи літ правду каже.
Діти — до часу, а онуки — до смерті.
Діти, діти, де вас подіти? На піч покидати та й їсти не дати!
Добра то дитина: коли спить, то не плаче.
Добрі діти — батькам вінець, а злі діти — кінець.
Добрі діти доброго слова послухають, а лихі — й дрючка не бояться.
Доти ягнятка скачуть, доки матір бачать.
З кривого дерева крива й тінь.
Малі діти — малий клопіт; великі діти — великий клопіт.
Малі діти не дають спати, а великі — дихати.
Не вмів слухать батька, слухай собачої шкури.
Не вчи дитину штурханцями, а хорошими слівцями.
Не ясла до коней ходять, а коні до ясел.
Син мій, а розум у нього свій.
Чий корінь, того й плід.
Чим би дитина не бавилась, аби не плакала!
Чужий син дурний — сміх, а свій син нерозумний — плач.
Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько.
Шануй батька-матір, будеш довголітен на землі.
Яблучко від яблуні недалеко відкотиться.
Як не навчиш дитину в пелюшках, то не навчиш і в подушках.
Яка гребля, такий млин; який батько, такий син.
Яка мама — така сама.
Яке волокно, таке й полотно.
Яке дерево, такі його квіти; які батьки, такі й діти.
Яке зіллячко, таке й сім'ячко.
Яке коріння — таке й насіння.
Який дуб, такий тин; який батько, такий син.
Який кущ, така й хворостина, який батько, така й дитина.
Які мамка й татко, таке й дитятко.
Які самі, такі й сини.
Дитина плаче, а матері боляче.

Материн гнів, як весняний сніг: рясно випаде, та скоре розтане.
Матері кожної дитини жаль, бо котрого пальця не вріж, то все болить.
Матері своїх дітей жаль, хоч найменшого, хоч найбільшого.
Мати б'є, то не болить, а мачуха як подивиться, то й на душі холоне.
Мати одною рукою б'є, а другою гладить.
Матір ні купити, ні заслужити.
Мене мати цілий вік дурила: Казала «битиму», та й не біла.
На світі знайдеш усе, крім рідної матері.
На сонці тепло, а біля матері добре.
Нема того краму, щоб купити маму.
Нема у світі цвіту цвітішого над маківочки, нема ж і роду ріднішого над матіночки.
Одна мати вірна порада.
Рідна мати високо замахує, а помалу б'є.
Сліпе щеня і те до матері лізе.
У дитини заболить пальчик, у матері — серце.
У кого є ненька, у того й голівонька гладенька.
У кого є ненька, у того й голівонька гладенька.
Вдовець — дітям не отець, бо й сам круглий сирота.
Головонька наша бідна, що в нас матінка не рідна.
Де одинець — хазяйству кінець, де сім — щастя всім.
Зимне тепло, як мачушине добро, як мачушине добро.
Краще сім раз горіти, аніж один раз овдовіти.
Не то сирота, що роду нема, а то сирота, що долі не має.
Нема батька — півсироти, нема матері — сирота повна.
Ніхто не бачить, як сирота плаче.

ПРО СТАРІСТЬ ТА ЖИТТЄВИЙ ДОСВІД

Згадала стара, як молодою була.
Ліпша старого рада, як молодого робота.
Молода була — дурна була, стара стала — дурніша стала.
Не лай старого — сам старим будеш.
Ненадовго старий жениться.
Не питай старого, а питай бувалого.
Поважай старих, бо й сам старим будеш.
Сів старий, зажурився, а далі встав, підголився.
Слухай старих людей, то й чужого розуму наберешся, й свого не загубиш.
Сонце заходить — старим радість.
Старе скаже на глум, а ти бери на ум.
Старе, як мале: що побачить, того й просить.

Що старе, що мале, що дурне.
Старий, старий, але ярий.
Старий, а як скаже та прикаже, то й молодий не справиться.
Старий багато знає, а ще більше забув.
Старий кінь борозни не псує, та й глибоко не оре.
Старий ворон пусто не кричить.
Старий говорить, говорить, та й на правду виходить.
Старий кіт, а масло любить.
Старий не той, що багато літ має, а той, хто здоров'я шукає.
Старий про старе й думає.
Старий хоче спати, а молодий гуляти.
Старі крутяться, а молоді учаться.
Старого горобця на половину не зловиш.
Старого вчити — що мертвого лічити.
Старого дерева не випрямиш.
Старого чоловіка для поради держи.
Старому женитися і ніч коротка.
Старому брехати — не ціпом махати.
Старому подушечки, а молодому ігрушечки.
Старому піч, як малому колиска.
Старому та хворому годи завше, як малому.
Сядьмо, старий, в парі, щоб гречка родила.
Такий старий, що пам'ятає, як його батька хрестили.
У старого голова, як решето: багато було, та висіялося,
У старого жінка молода — велика біда.
Чим старіший, тим мудріший, чим молодший, тим дорожчий.
«Чого чорт мудрий?» — «Бо старий!»
Шануй старих — молоді тебе пошанують.
Шукай правди у старих, а сили у молодих.
Як єсть старий куст, так і двір не пуст, а як єсть старі люди, так і всього прибуде.
І чорт на старість у монахи пішов.
Не роками старість гарна, а ділами.
Слухай, слухай та на вус мотай, а під старість як знахідка буде.
Старість іде і хвороби веде.
Старість — не радість, горб — не користь.
Старість не прийде з добром: коли не з кашлем, то з горбом.
Від гніву старієш, від сміху молодієш.
Незчувся, коли й постарівся.
Старять годи і тяжкі пригоди.
Тримайся того порога, перед котрим зістарівся.
Цікаві скоро старіються.

Якби знову на світ народитися, знав би, як не старітися.
Сиве волосся — ласка молода.
Сивина в голову — біс у ребро.
Сивина в бороду — розум в голову.
Хто сивий — не конче мудрий, а лише старий.
Волос сивіє, а голова шаліє.
Як голова сивіє, то чоловік мудріє.
Три дні до смерті, та ніяк не доживеш.
І не мірошникує, а голова борошном припала.
Зігнувся в три погібелі.
Добрі зуби, що кисіль їдять.
Куди йому кисіль їсти, коли він кваші не вкусить.
Тоді дали хліба, як зубів не стало.
Не в час даєш хліба густо, коли зубів у губі пусто.
Був кінь, та з'їздився.
Кисіль зубів не псує.
Коли зубів не маю, тоді горіхи принесли.
Вже мені в долину йде, а тобі вгору.
Як мале падає, бог перину підставляє, а старе падає,
чорт борону підставляє.
До пори збан воду носить, прийде пора — заголосить.
Доки здоров'я служить, то чоловік не тужить.
Без здоров'я нема щастя.
Без здоров'я ніщо чоловікові не миле.
Бережи і шануй честь змолоду, а здоров'я — під старість.
Бережи одержу знову, а здоров'я змолоду.
Було б здоров'я, а все інше наживем
Було б здоров'я, а все інше купимо (сучасний варіант)
Вартість здоров'я знає лише той, хто його втратив.
Весела думка — половина здоров'я.
Веселий сміх — здоров'я.
Все можна купити, тільки здоров'я ні.
Глянь на вид і про здоров'я не питай.
Горе стихає, а здоров'я зникає — і радість минає.
Держи голову в холоді, а живіт в голоді — будеш здоров.
Добре здоровому вчити хворого.
Здоровий злидар щасливіший від хворого багача.
Здоровий хворого не розуміє.
Здоровий, як циганова коняка: день біжить, а три лежить.
Здоровому все на здоров'я йде.
Здоровому здається, що ніколи не захворіє.

Розпутне життя в молодості приносить хворобу на старості.
Яка молодість, така й старість.
Інший молод роками, та старий ділами.
Коли молод бував, під колінця голубця вибивав, а як стар став, всього того перестав.
Молоде пиво шумить.
Молода кров кипить.
Молода, як горіх, так і проситься на гріх.
Молоде — золоте, а як ляже спати, то не може встати.
Молоде на всі сторони гнеться.
Молоде орля, та вище старого літає.
Молодий місяць не всю ніч світить.
Молодий може вмерти, а старий мусить.
Молодий та зелений, як гарбуз у спасівку.
Молодого кров гріє.
Не розуміє молодий старого, аж доки сам ся не постарів.
Нагинай гілляку, доки молода.
Не можна покласти стару голову на молоді плечі.
Не розкошуй замолоду, бо на старість будеш бідувати.
Нехай гуляє молодь, більш копи лиха не наробить.
Сіла між молодими і помолодшала.
Треба змолоду кості гризти, аби на старість м'ясо їсти.
Хоч молодий роками, та старий розумом.
Хто змолоду балує, то під старість старцює.
Рожа червона, та й та блідне.
На свіжий цвіток і бджола сідає, а зів'ялий обминає.
Нове ситечко на кілочку, а як пристариться, садять квочку.
Добрі зуби і камінь перегризуть.
Болять старі кості за гріхи молодості.
Він не старий, але давній.
В старій печі сам чорт палить.
Горе старому вдома самому.
Дай, боже, старим очі, а молодим розум.
Де старий ногою, там молодий головою.

ПРО ЛЮБОВ ТА КОХАННЯ

Без пари нема кохання.
Хлопець воли гонить, а дівчина ще ся не вродить, а його догонить.
Хлопець на коні їздить, а дівчина родиться та й йому згодиться.
Витратився хлопець бідний: купив дівці перстень срібний.

Такий хлопець, що батькові штани короткі.
Усім хлопцям по дівчині, а мені бабу стару.
Хлопець і тепер карбованця варт, а як йому боки намнуть, то й два дадуть.
Хлопське — сідлане, дівоче — чекане.
Ще книжки в сумці, а вже хлопці на думці.
Біда з такими парубками: ще не підріс свині під хвіст, а вже біжить за дівками.
Лисий кінь — краса, лисий парубок — біда.
Пішли парубки, шапки лишень видко, явилися шмаровози, подивитись бридко.
Хороший парубок, хоч води напийся, та й досі не женився.
Видно птицю по польоту, а молодця по походці.
Межи двома парубками дівчина баламутна.
Така є у нас приповідочка: де є парубок, там є й дівочка.
У парубка одна гадка, а в дівчини десять.
Кожний молодець на свій взірець.
Доброго молодця і кров гріє, а ледачого і кожух не нагріє.
Молодець молодець — ні кіз, ні овець.
Молодець проти овець, а проти молодця і сам як вівця.
Молодці, як горобці: всюди їх повно і всюди шкоду роблять.
Не то молодець, що за водою пливе, а то молодець, що проти води.
На козаку нема знаку, а на дівчині дві причини.
Бабина дівка, а економів кінь — усі гладенькі.
Бабиній дівці все недогода.
Буває, що і в дівки муж помирає.
В багатій дівки горба не видно.
В затінку стане за дівку.
Всі дівчата — голуб'ята, а де ж ті чортові баби беруться?
Дівчата гарненькі, тихенькі, миленькі! Звідки погані жінки беруться?
Гарна дівка, як засватана.
Гарній дівці гарно і в ганчірці.
Гарна дівка, як маківка.
Гонить дівка парубка, а сама від нього не йде.
Жене дівка молодця, а сама до нього тулиться.
Де дівчина в хаті, там плоти поламані.
Дівка красива, та прясти лінива.
Дівка не без щастя, козак не без долі.
Дівка, що з старостів сміється, часто на кутні плаче.
Дівка, як верба: де посади, там і виросте.
Дівки в хороводі, наче маків цвіт на городі.
Як дівує, то повна нею вулиця, а як піде заміж,
то повен запічок. Дівку повивай та скриню набивай.
Дівоче серце, як уліті сонце: хоч тихеньке, та тепленьке.

Дівочий стид до порога: аби пересягнула, так і забула.
Дівочі сльози — як весняний дощ.
Дівчатам до любові так далеко, як малій дитині до плачу.
Дівчина в красі, що горох на полосі: хто йде, той вщипне.
Дівчина — як билина: куди вітер подається, туди вона й гнеться.
Дівчина як каже «ні», то розумій «так».
Дівчина — як у лузі калина.
Дівчина, як берізонька, сережками завішана.
Дівчина — як квіточка: з нею рай, а чужої молодиці не займай.
Дівчина — як тінь: ти за нею, вона від тебе, ти від неї, вона за тобою.
Добра дівка, а собаки її не їдять.
Добра дівка: як старости йдуть, тоді хату мете.
До весілля дівка гарна, а там хоч покинь.
До дівок — то я не змерз і не змок.
Одна дівка — жура гірка, а у кого сім — буде доля всім.
Живе дівка за парубком, лиха прикупивши.
Замуруй ворота, дівка й через загату проведе тата.
З гарної дівки гарна й молодиця.
Знайдуть хлопці дівку і в подертій сорочці.
Із сумної дівки не буде весела жінка.
Казав парубок: дівка нічого, а вийшло казна-що.
Казала дівка: «Семене, не притуляйся до мене!», а сама тільки того й хоче.
Капуста головистая, чортова дівчина норовистая.
Кому що, а дівці парубок.
Красить дівку не вінець, а молодець.
Ледачу дівку хлопці хвалять.
Люлька не куриться, мабуть, дівчина журиться.
Малина — не те, що дівчина: чим більше спіє, тим смачніша буде.
Найліпша вимівка — всьому винна дівка.
На траву дивися вдень, як обсохне роса, а на дівку в будень, як невбрана та боса.
Не жаль мені воза, коли б дівка була гожа.
Ні дівка, ні жінка — людська поговорка.
Не микуляй очима, як не твоя дівчина.
Не скакала б дівка дрібно, якби того не потрібно.
Не тримай довго сіль — вода буде, не тримай довго дівку — жінка буде.
Не перебирай, дівчино, абись не перебрала, щоб за чоловіка горобця не дістала.
Непокрита дівоча голова, як хата без даху.
Один дівочий волос потягне більше, як пара волів.
Отак мені бог дав: любив дівчину, а чорта взяв.
Перестояна трава — ні сіно, ні солома, а стара дівка — ні жінка, ні вдова.
Сам чорт не пізна, яка з дівчини вийде молодиця.

Сиділа дівка та й висиділа дідька.
Стара дівка, дйрявий кожух — то один дух.
Тоді дівка пишна, як заміж вийшла.
Треба дівці халата, бо ніхто її не свата.
У дівчини стільки ласки, як на тихім ставку ряски.
Хвали день увечері, а дівку замужем.
Честь дівоче щастя береже.
Чорт дівку всилує, як парубок не хоче.
Ще оте дівча в пелюшках, що має моєю бути.
Що до чого, а каша до борщу, хліб до молока, а дівка до козака.
Де любов у хаті, там люди багаті.
Від болещів зілля знаю, від любощів помираю.
Від любого пана любя й рана.
Вони так любляться, як вогонь і вода.
В любий місяць уродилась, а в нещасний залюбилась.
В тому й сила, що вірно любила, коли б жартувала, лиха б не знала.
Гірша любов від болю, як не дає спокою.
Де любов, там благодать.
Де любов, там і щастя.
Де ся люблять, там ся чублять.
Дівчат любимо за те, чим вони є, а хлопців за те, чим вони обіцяють бути.
До любові і співу не присилуєш.
До милування нема силування.
Дурень любить хустину, розумний — людину.
Є у неї воли та корови, та немає з нею любої розмови.
Жаль ваги не має, кого раз серце любить, з тим і помирає.
Життя без кохання — як ріка без води.
Жінка як любить, то любить і в долі, і в недолі.
Закохався, як чорт в суху вербу.
З коханою наговорився, як меду наївся.
І гаряча любов стигне.
І кішка мишку любить.
Їж з голоду, а люби з молоду.
Кого кохає, за тим і зітхає.
Кого лихо не мине, той полюбить і мене.
Кого любиш, того сам даруєш, від нелюба не приймаєш.
Кого люблю, того й чублю.
Кого люблю, того й терплю.
Коли любиш, люби дуже, а не любиш, не жартуй же.
Коли любиш, так женись, а не любиш — відчепись.
Коли біда входить дверима, то любов тікає вікном.

Нужда в вікна, а любов у двері.
Кохала — не знала, пізнала — перестала.
Кохання молодого — весняний лід.
Кохання не запобіжиш зарання.
Кохання починається з очей.
Лакома вівця до солі, коза до волі, а дівчина до нової любові.
Лихого любити — себе губити.
Ліпше полюбити старого орла, ніж молоду сову. Люба — то згуба.
Любила так, що в ньому душі не чула.
Любила Якова, та не всякого.
Люби мене в будень, а в неділю, як приберуся, то й на тебе не подивлюся.
Люби мене в середу, а я в неділю, як приберуся, то, може, на тебе й не подивлюся.
Люби не словами, а ділами.
Люби свою любку, як голуб голубку.
Любиш губи солодкі, люби й гіркі.
Любиш – люби, а не любиш – не води.
Любиш мене вбрану, люби, коли і з кагли вилізу.
Люблю та жалую, а як піймаю, то мало очі не виймаю.
Любов втікає, коли щастя немає.
Любов – це кільце, а у кільця нема кінця.
Любов гори верне.
Любов не знає закону.
Любов сильніша смерті. Любові, вогню і кашлю від людей не сховаєш.
Любов зла — полюбиш і козла.
Любові не можна ні купити, ні продати.
Любов на вазі не зважиш.
Любов не пожежа, займеться — не потушиш.
Любов робить розумних дурними, тихих буйними, а сердитих смирними.
Любов сліпа, доведе до біди і попа.
Любов, як перстень, не має кінця.
Любощі та вечорниці доводять і до шибениці.
Так мене, мамо, хлопці люблять, що за кулаками і світа не бачу.
Ліпше не жити, як старого любити.
На любов і смак товариш не всяк.
Не втаїться кохання, як у мішку шило.
Не дороге даруваннячко, дороге твоє коханнячко.
Невесело в світі жити, як нема кого любити.
Не люблю тебе, Тацю, але твою працю.
Нехай мене любить у чорнім, а в біле приберуся, тоді я й сама подивлюся.
Не всі люди однакові: той любить дівиці, той молодиці, а той паляниці.
Один любить попа, другий попадоу, а третій попову дочку.

Один поцілунок говорить більше, як ціла книжка.
Панське кохання – гірке горювання.
Полюбив кум куму, бо не було кому.
Полюбила пана, втратила Івана.
Полюби нас і так, а з грішми — то в'язне й дяк.
Полюбиться сатана краще від ясного сокола.
Різні по вдачі, міцні на любов.
Рукавом сльози витирає, а очима на хлопців моргає.
Стара любов не ржавіє.
Старої любові і іржа не їсть.
Старого любить, тільки дні губить.
Стернитися — злюбитися.
Так любить, як порох у оці.
Так тебе люблю, що як тільки не виджу, то вдень спати не можу.
Такий тільки сам себе любить і то тільки один раз на рік.
Там, де люблять, не вчащай, а де не люблять, не бувай.
Тіло обіймає, а душу виймає.
У моря багато горя, а у любові ще більше.
Хлоп'яча любов — як вода в решеті.
Хоч далеко, та ходить легко, а хоч близько, та ходить слизько.
Хоч ти і люба, та зась тобі до мого чуба.
Хто кого любить, той того й голубить.
Хто любить ревне, жаліє певне!
Хто п'яницю полюбить, той вік собі згубить.
Хто серцем любить, той словом голубить.
Серцю не підкажеш.
Хто кохає, той спокою не має.
Часом любов на крилах літає, а часом пішки ходить.
Чим більша любов, тим більша рана після зради.
Що робить: чи покинуть, чи любить?
Що тіло любить, то душу голубить.
Я його так люблю, як сіль в оці, а кольку в боці.
Не вилась любистком, то й покохалась з Ониськом.
Як не любляться серця, не треба попа і вінця.
Як серцем не любиш, то словом не здуриш.
Як дасть обнятися, то дасть і поцілуватися.
Якби літа вернулися, то б ще хлопці горнулися!
Коли люб, гарний шлюб.
Без сонця не можна бути, без милого не можна жити.
Де тяжко, там руки, де мило, там очі.
Для милого друга і воли з плуга.

Для милого дружка і сережки з вушка.
Для милого й сім верст не дорога.
Для милої нема поганої дороги.
На милування нема силування.
З милим рай і в курені.
Краще в матері на соломі, ніж з немилим на перині.
Мила за милим сім літ плаче.
Мила тобі Маруся, то сам з нею й цілуйся.
Миленький і невмитий біленький.
Най не буде ладна, коли серцю мила.
Насильно милим не станеш.
Не пив би, не їв би, все на милу глядів би.
Не те гоже, що гоже, але те гоже, що миле.
Ой їдь, милий, та не бався, бо ти мені сподобався.
Одну милу в яму, а на другу гляну.
Силою не бути милою.
Хоч хліб з водою, аби, милий, з тобою.
Хто милий, той красен.
Якби міг, то б милу на руках носив.
До любої небоги нема далекої дороги.
При своїй небозі добре і в дорозі.
Утоптана дорога, де люба небога.
Волю втонути, як за нелюбим бути.
Краще в ставку потопати, як з нелюбим шлюб узяти.
Краще полин їсти, ніж з нелюбом за стіл сісти.
Краще вмерти, як з нелюбом жити.
Краще в землі гнити, як з немилим жити.
Ліпше з водою злучитись, ніж з нелюбим заручитись.
Ліпше весь вік дівувати, як з нелюбим проживати.
Ліпше за милим тужити, як з нелюбим жити.
Ліпше своє серце з'їсти, як з нелюбим до вечері сісти.
Не можна нелюба любити, бо нещасна доля із нелюбом жити.
Ворона до ворони сідає, кожний рівного собі шукає.
Людам таке, як постіл, а мені таке, як сокіл.
Людам як повітка, а мені як квітка.
Кому як болото, а мені як золото.
На такі зальоти не маю охоти.
Бігав не за Настею, а за її хатою.
Від Варки заблудив до Одарки.
Залицявся в ходаках, оженився босий.
Як залицявся, то золоті грушки обіцяв, а як дістав біле тіло, всього уже відхотілось.

Не зачіпай мене, бо я дочка ксьондза, у мене перстені з самого мосьондза.
Знайшов би й Десять, якби не Олеся.
Не буде Галя, буде другая. Ти Марина, я Матвій, ти не моя, я не твій.
Кожна птиця знайде свого Гриця.
Як кому в голову зайде, то і на печі знайде.
Раз кахикнула — трьох прикликнула, вдруге кахикну п'ятьох прикликну.
Не питай, де коні були, аби дома ночували.
То не біда, що з чужою жінкою жартував, аби дома ночував.
І Гнат не винуват, і Килина не винна, тільки хата винувата, що впустила на ніч Гната.
Хто ходить поночі, той шукає букової немочі.
Тепер йому так до обіймання, як грішникові до гарячої сковороди.
Хміль тичину обвиває, дівка хлопця обнімає.
Як дасть обійняти, то дасть і поцілувати.
Яку хто має, таку й обіймає.
За перебір та чорта в двір.
Мила була злука, а гірка розлука.
Розлука — теж наука.
Та поможи, боже, на рушнику стати, тоді не розлучить ні батько, ні мати.
Ліпше би не знатися,, ніж зараз розстатися.
Не ходи по полю, не топчи куколю, не лупай очима, не твоя дівчина.
Не ходи й порогів пе оббивай, бо зятем не будеш.
Близько, та ходити слизько, далеко, та ходити легко.
Не тупай ногою, не сяду з тобою.
Сядемо рядком та поговоримо ладком.
Нехай не буде чого їсти, аби було із ким сісти.
Вона за ним сохне, а він і не охне.
Навіщо м'яко слати, коли нема із ким спати?
І в ярмарку ніхто не вподоба.
Не те гарне, що гарне, але те, що кому подобається.
Так мені вподобалась, як вовкові весільна пісня.
Якщо не подобається брудно, то і в чистім трудно.
Хто за ким тужить, тому радо служить.
Хіба мені перерватися та навздогін цілуватися.
Навздогінці не націлуєшся.
За поцілунками світа не бачу, а за коханням жити ніколи.
Нащо було умиватись, коли ні з ким цілуватись.
Поцілуй мене сьогодні, а я тебе завтра.
Поцілунки милісінькі, а обоє голісінькі.
Сама собі дивуюся: з рудовусим цілуюся.

Стрічалися — цілувалися, а як в одну хату зійшлися, за чуби взялися.

Цілувала — не знала, пізнала — перестала.

Коли любиш, поцілуй же, а не любиш, не жартуй же.

Як нема карих очей, то цілуй сині.

Хоч лайся, та тільки не цурайся.

Що тебе принесло, чи човничок, чи весло?

Як гляне, серце в'яне.

Як любляться серця, не треба попа і вінця.

Я б жив з тобою, як риба з водою.

Я тобі хотів би неба прихилити.

Рад би неба прихилити, та не хилиться.

Куди серце летить, туди й око глядить.

Якби в моєму серці були дверці, то всі люди його бачили б.

Душа душу чує, а серце серцю вість подає.

Серце не камінь: таки все одно на другого оглянеться.

Кожний Івась має свій лас.

Сухар із водою, аби, серце, з тобою.

Нехай не буде чого їсти, аби було з ким сісти.

Бачать очі ревниві даліше, ніж орлині.

Болить серденько, та плакати стидненько.

Кров не вода, а серце не камінь.

Як у голову зайде, то і за піччю знайде.

Не поборони, батеньку, хоч за возом побігти.

Не допоможуть і чари, як хто кому не до пари.

Ну й пара! — чорт сім пар лаптів стоптав, поки їх спарував.

Кому — як мара, йому — як зоря.

Як не бачу — душа мре, а побачу — з душі пре.

Пізнати по личеньку, що не спала всю ніченьку.

Хай виджу, з ким сиджу.

Хоч ти і люба, а не добирайся до мого чуба!

Якби не Михайло, то я б не вбиралася файно.

Будь собі, Семене, без мене.

Виплакала карі очі за чотири ночі.

Зійде з очей, зійде і з думки.

Зіркі очі бачать і вдень і вночі.

Куди очам мило, туди й ногам похило.

Очі без душі сліпі, вуха без серця глухі.

Очі карі — люди браві, очі сірі — люди смілі.

Рукавом очі витирає, а очима на парубків зиркає.

Силуваними очима не можна довго дивитись.

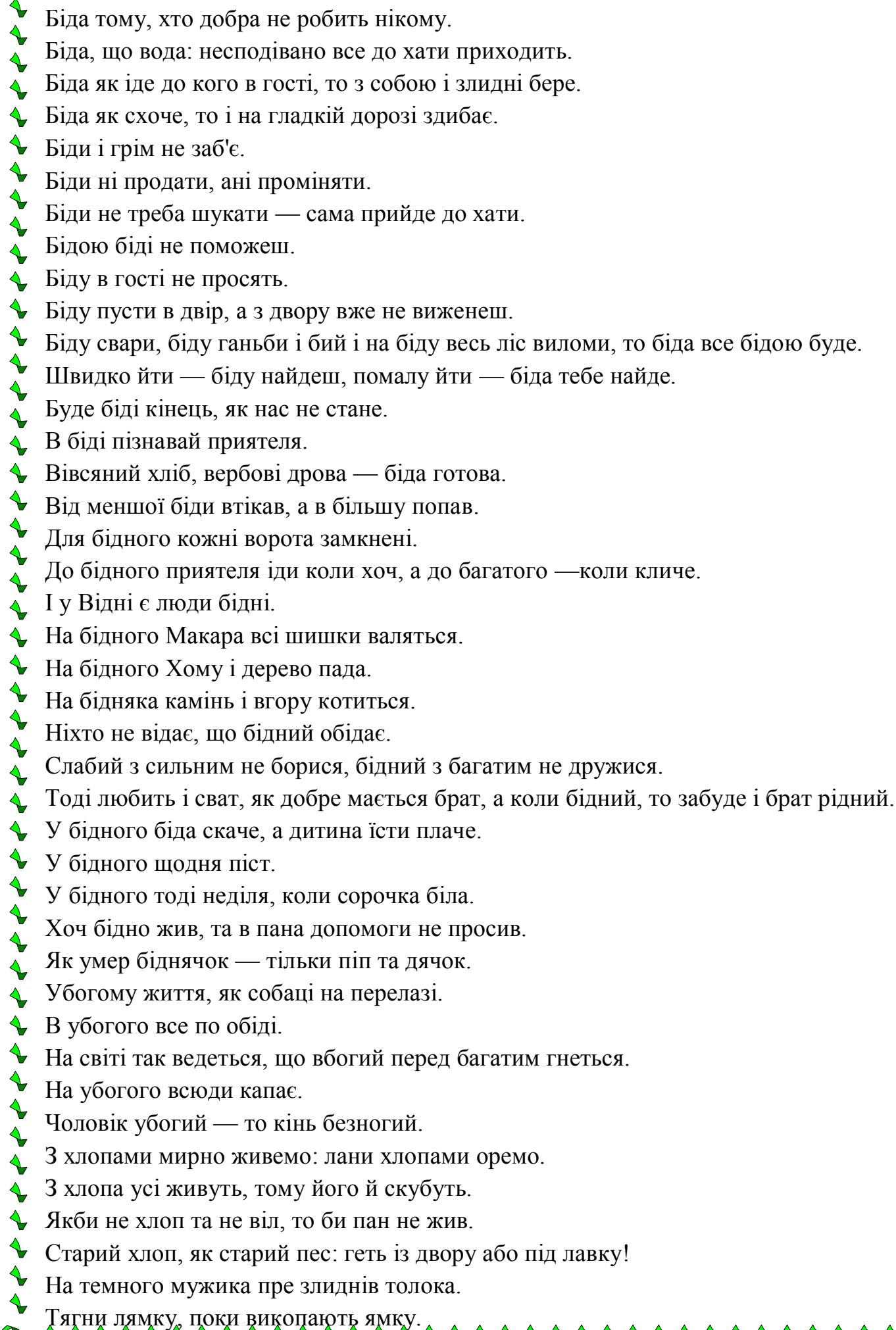
Чого очі не бачать, за тим і не плачуть.

Що з очей, те й з плечей.
Далі очі — далі серце.
Як з очей, так і з мислі.
Одні очі і плачуть і сміються.
Дай серцю волю – заведе в неволю.
Око бачить далеко, а серце глибоко.
Є що їсти й пити, та нема з ким говорити.
Два серця розуміються краще, ніж дві голови.
Куди серце лежить, туди й око біжить.
З перцем чи не з перцем, коли з щирим серцем.
З щирого серця ніхто не сміється.
І без перцю дійде до серця.
Кому весело на серці, до того весь світ сміється.
Кров — не вода, а серце — не камінь.
Легше на серці, як виговоришся.
Не велика серцю туга: не будеш ти, буде друга.
Перше з перцем, потім з серцем.
Можна і мовчки своє серце з'їсти.
Моя дорога до чийогось порога, моя стежечка до чийогось сердечка.
Серце не болить, як очі не бачать.
Серце мені тріскає з жалю.
Серце — не камінь, відійде.
Серце ні на що не зважає, свою волю має.
Душа душу чує, а серце серцю вість подає.
Серце чує, а не скаже.
Серце співає, а душа радіє.
Серцю ні розказати, ні указати.
Так, якби мене батоном по серцю оперезав.
Хай радіє, поки надія гріє.
Хто на серце шаліє, той рано сивіє.
Черв'як серце точить.
Чого очі не бачать, того серцю не жаль.
Що в серці робиться, то на лиці не втаїться.
Що з серця походить, те й до серця доходить.
Що з серця, те і з мислі.
Що на серці, те й на язиці.
Якби ти знав, що в моєму серці діється; доторкнись, то загорішся.

ПРО БІДУ

На бідного Хому і дерево пада.
Пани: на трьох одні штани, котрий раніше встав, той ся вбрав.

Бідний до всіх рідний, а багатий нікому не радий.
Бідному куди не кинь, то все латкою наверх.
Бідак живе обачно: раз на тиждень обідає, та й то не смачно.
Біда бідному — і вмерти не дають.
Бідаку не первина, що ні з чим до млина.
Бідний на сорочку старається, а багатий і кожуха цурається.
Бідний багатому косить, а сам їсти просить.
Бідний буває багатим тільки вві сні.
Бідний у праці рветься, багатому черево дметься.
Бідна душа без гроша.
Бідний носить, що може, а багач, що хоче.
Бідний робить — багатому родить.
Бідність не гріх.
Бідному википить, а багатому накипить.
Бідному все вітер в очі, як удень, так і вночі.
Бідному у багатого жить — або плакати, або тужити.
Бідність показує нам наших приятелів.
Бідняк, що грак — з долини та в байрак.
Без біди не вмерти.
Біда без дощу росте.
Біда бідного шукає.
Біда бідною їде і бідною поганяє.
Біда біду перебуде, одна мине, десять буде.
Біда біду породила, а біду чорт.
Біда біду тягне.
Біда вимучить, біда й виучить.
Біда гартує чоловіка, як вода залізо.
Біда і вдень не спить.
Біда людей еднає.
Біда помучить, але і жити научить.
Біда красить, як кип'яток рака.
Біда куца, а горе чубате.
Біда біду бачить по сліду.
Біда навчить калачі їсти.
Біда навчить і шилом кашу їсти.
Біда на престолі, коли нема нічого в столі.
Біда — не вода: ні переплисти, ні перебрести.
Біда — не дуда: стань в неї дуть, то сльози йдуть.
Біда не спить, але по людях ходить.
Біда розум родить і на розум наводить.
Біда тій курці жити, на котрій яструба вчать ловити.

-
- Біда тому, хто добра не робить нікому.
 - Біда, що вода: несподівано все до хати приходиться.
 - Біда як іде до кого в гості, то з собою і злидні бере.
 - Біда як схоче, то і на гладкій дорозі здиває.
 - Біди і грім не заб'є.
 - Біди ні продати, ані проміняти.
 - Біди не треба шукати — сама прийде до хати.
 - Бідою біди не допоможеш.
 - Біду в гості не просять.
 - Біду пусти в двір, а з двору вже не виженеш.
 - Біду свари, біду ганьби і бий і на біду весь ліс виломи, то біда все бідою буде.
 - Швидко йти — біду найдеш, помалу йти — біда тебе найде.
 - Буде біди кінець, як нас не стане.
 - В біди пізнавай приятеля.
 - Вівсяний хліб, вербові дрова — біда готова.
 - Від меншої біди втікав, а в більшу попав.
 - Для бідного кожні ворота замкнені.
 - До бідного приятеля іди коли хоч, а до багатого —коли кличе.
 - І у Відні є люди бідні.
 - На бідного Макара всі шишки валяться.
 - На бідного Хому і дерево падає.
 - На бідняка камінь і вгору котиться.
 - Ніхто не відає, що бідний обідає.
 - Слабий з сильним не борися, бідний з багатим не дружися.
 - Тоді любить і сват, як добре мається брат, а коли бідний, то забуде і брат рідний.
 - У бідного біда скаче, а дитина їсти плаче.
 - У бідного щодня піст.
 - У бідного тоді неділя, коли сорочка біла.
 - Хоч бідно жив, та в пана допомоги не просив.
 - Як умер біднячок — тільки піп та дячок.
 - Убогому життя, як собаці на перелазі.
 - В убогого все по обіді.
 - На світі так ведеться, що вбогий перед багатим гнеться.
 - На убогого всюди капає.
 - Чоловік убогий — то кінь безногий.
 - З хлопами мирно живемо: лани хлопами оремо.
 - З хлопа усі живуть, тому його й скубуть.
 - Якби не хлоп та не віл, то би пан не жив.
 - Старий хлоп, як старий пес: геть із двору або під лавку!
 - На темного мужика пре злиднів толока.
 - Тягни лямку, поки викопають ямку.

Б'юся, як риба об лід, а не бачу свій слід.
І в давні літа була біда.
Поля, що й курці лапкою нема де ступити.
Тільки й землі маю, що поза нігтями.
Дожився: штани одні, а сорочок ще менше.
Дожились до того, що нема нічого.
Дожились до того, що хоч серед хати орати.
Живемо без змін: багатіти немає змоги, а голіти далі нікуди.
Живемо не горюємо, хліба не купуємо, а просимо.
Живу й світа не бачу.
Розживемось, як сорока на лозі, а тінь на воді.
Розживемось, як у пастухи наймемось.
Розжилась голота коло болота.
Привикай, коровко, до житньої соломки.
І хвоста нема в дворі.
Ні шерстинки в дворі — голий як бубон.
Ні сідла, ні вузди, ні того, що на нього вузду надівати.
Біда не сама ходить, а з собою ще й горе водить.
Шукай добра, біда сама знайде.
Далеко йшов, а добра не знайшов.
А що нам за тее браться, коли біди бояться.

***ПРО ЧАС ТА ЙОГО СУПУТНИКІВ
(ДНІ ТИЖНЯ, МІСЯЦІ, ПОРИ РОКУ)***

Час, як вода,— все йде вперед.
Бережи час, час за гроші не купиш.
Все добре у свій час.
Всякому овочеві свій час.
Згаяного часу і конем не доженеш.
На все свій час.
Настане час — не стане й нас.
Не тим час дорогий, що довгий, а тим, що короткий.
Прийде врем'ячко — досягне яблучко і само відпаде.
Час все лікує.
Час — найліпший лікар.
Час — то лікар на всі гризоти.
Час за час — все ближче до вечора.
Час минає, а не вертає.
Час, мов віз: з гори чухрає, його не доженеш.

Час мочить, час і сушить.
Час — не кінць: не підженеш, та й не зупиниш.
Час — не віл: його не налигаєш.
Час платить, час і тратить.
Час усього навчить.
Буває, було, буде.
Був, та не стало, мов язиком злизало.
Була м'ята, та пом'ята.
Було — не було, само минулося.
Було, та загуло.
Було, та з водою сплило.
Було, та полетіло.
Було, та мохом поросло.
«Коли то було?» — «Ще як дід до баби в свати ходив».
Не буде так, як думаєш, а буде так, як станеться.
То буде, як на камені пісок зійде.
Тоді то буде, як на моїй долоні волосся виросте.
Тоді то буде, як мій татуньо з тамтого світу верне.
Тоді то буде, як ся догори вода оберне.
Тоді то буде, як своє вухо побачиш.
Тоді то буде, як рак свисне.
Тоді то буде, як дві неділі разом зійдуться.
То тоді ще було, як баба дівкою була.
Чому бути, тому не минути, що має бути, те й буде.
Що без нас було — чули, що при нас буде — побачимо.
Що буде, те й буде, ми все перебудем.
Що було, то було, а що минуло, то травною поросло.
Що було, то за вітром по воді попливло.
Що було, то за водою пішло.
Що було, то мохом поросло.
Що було, то не верне ніколи.
Що не бувало, то тепер настало.
Якось то буде.
Минулося - забулося.
І давно ріки догори не плили та й калачі на вербах не росли.
Все перетреться, перемелеться та й так минеться.
Все минеться, одна правда останеться.
Є - минеться, нема - обійдеться.
Казали минеться, а воно тільки настає.
Минеться і не змигнеться. Минулого конем не здогониш.
Що буває, те й минає.

Вода пливе — роки йдуть.
Багато води утекло з того часу.
Багато води до моря уплине, закнм то станеться.
Не за нас то настало, не за нас перестане.
Не так сталося, як гадалося.
Краще пізно, ніж ніколи.
Година платить, година тратить.
І за доброї години очідай лихої днини.
На годину спізнився, за рік не доженеш.
Відстанеш годиною — не здоженеш родиною.
Одне сьогодні краще двох завтра.
Сьогодні пан, а завтра пропав.
Сьогодні густо, а завтра пусто.
Що нині мені, то завтра тобі.
Що нині опустиш, того й завтра не доженеш.
Що нині утече, то завтра не зловиш.
Усе добре впору.
Краще яйце сьогодні, ніж завтра курка.
Краще на п'ять хвилин раніше, ніж на хвилину пізніше.
Прийшов пізно, так завізно, прийшов рано, так не дано.
Хто пізно ходить, пізно й приходить.
Хто пізно ходить, сам собі шкодить.
Ні рано, ні пізно, саме в добрий час.
Нема ранку без вечора.
Піднявся зранку, ще чорти навкулачки не бились.
Ранній пізньому кланяється.
Ранок вечора мудріший.
Ранок — ланок: що ранком не зробиш, то вечором не здогониш.
Хто перший часом, перший і правом.
Хто рано підводиться, за тим і діло водиться.
Хто рано плаче, той увечері сміється.
Хто раніше прийде, той швидше змеле.
Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють.
Рання година держить золото в роті.
Як не було зранку, то не буде до останку.
День і ніч — доба пріч.
Аби день до вечора.
День минув, як у пальці тріснув.
День мій — вік мій.
І день буває роком.
І завтра день буде.

Зимою днина така: сюди тень, туди тень, та й минув день.
Зимою деньок, як комарів носок.
Літній день за зимовий тиждень.
Не хвалися завтрашнім днем, бо не знаєш, що той день уродить.
Не хвали день зранку, а хвали увечорі.
Хвали день увечері, а життя перед смертю.
Прибуло дня на курячу п'ядь.
Що Днина — то й новина.
Шукає учорашнього дня.
Який день, такий і пожиток.
Вечір покаже, який був день.
В ніч найтемнішу про сонце пам'ятай.
Вночі всі коти чорні, а корови сірі.
Вночі панують сови та сичі.
За солодкі ночі гіркі дні приходять.
Куди ніч, туди й сон.
Люди ніч розбирають.
Мала нічка петрівочка, не виспалася наша дівочка.
Ніч - мати.
Ніч - мати: не спи, то будеш мати.
Ніч-мати не дасть погибати.
Ніч-мати всіх пригортає, а день розганяє.
Ніч нікому не брат.
Ніч ночувати — не вік горювати.
Ніч прижене, і ніч віджене.
Ніч своє право має.
Птахи ніч розкльовують.
Хоч око виколи, така темна ніч.
Чим темніша ніч, тим ясніші зорі.
Якби не було ночі, то не знали б, що таке день.
Понеділок — шевський празник.
Понеділок і п'ятниця важкі дні, вівторок і субота — легкі.
У понеділок роботи не починай і в дорогу не вирушай.
Вівторок — щасливий день.
На вівторок зібралось бід сорок.
Воно як трапиться: коли середа, а коли й п'ятниця.
Гуляла середа, як ще була молода. Знає пес середу.
Не сунься середа наперед четверга, бо ще і п'ятниця буде.
Середа у нас аж до п'ятниці.
Середа і п'ятниця — четвергу не указчиця.
Скривився, як середа на п'ятницю.

То ще не біда, що без риби середа.
Як прийшла середа, то вчепилася біда.
Згоджусь я тобі не тепер, то в четвер.
Краще тепер, як у четвер.
Не тепер, як у четвер.
Як не тепер, то в четвер.
Не попередить четвер середи.
Хто в четвер скаче, той у п'ятницю плаче.
У нього сім п'ятниць на тиждень.
Довша п'ятниця, як неділя.
Хто в п'ятницю скаче, той в неділю плаче.
Субота — вся робота.
Субота не робота, а в неділю нема діла.
Субота — не робота: помий, помаж та й спати ляж.
Коло суботи все багато роботи.
Йому щодня неділя.
Неділя — день вимушеного безділля.
Прийде така неділя, що і в нас буде весілля.
Сховай слабість на неділю, бо тепер робота є.
У неділю: «Гоя, гоя!», в понеділок: «Голівонько моя!»
Через день — то й неділя, через хату — то й весілля.
Як неділя, то й сорочка біла.
Весна всім красна.
А весняночка на весну каже: «Кидай сани, бери віз, та поїдем на рогіз!»
Весна багата на квіти, а хліба в осені позичає.
Весна днем красна, а на хліб пісна.
Весна красна квітками, а осінь — плодами.
Весна ледачого не любить.
Весна не за горами, вона приходить, не давши телеграми.
Весна — наші батько й мати, хто не посіє, не буде збирати.
Весняний день рік годує.
Весною і в горобця пиво.
Весною не посієш - восени не збереш.
Зелена весна чорне сіно з'їдає.
Навесні джміль, а восени бджола жениться.
Журавлі прилетіли і полудень принесли (довгі дні).
Пізня весна не обдурить.
Прийшла весна дуже тісна.
Проспиш весною - заплачеш зимою.
Бджоли раді цвіту, люди — літу.
Влітку один тиждень рік годує.

Влітку і качка — прачка, а взимку і Тереся не береться.
Влітку і качка — прачка, а взимку і невістка не хоче.
Готуй сани влітку, а воза взимку.
Де літував, там було й зимувати.
Два рази в році літо не буває.
Діти, діти, добре з вами вліті, а зимувати — то горювати,
Дріта-дріта — серед літа, прийшла зима — хліба нема.
Коли влітку не ходив по малину, взимку вже пізно.
Кому влітку холод, тому взимку голод.
Літо запасає, а зима з'їдає.
Літо дає коріння, а осінь — насіння.
Літо зиму годує.
Літом і баба сердита на піч.
Літом і старець каже: «На ката хата, нам і надворі тепло!»
Літом ніжкою, а зимою ручкою.
Літом пролежиш, а зимою з сумою побіжиш.
Літом сякий-такий бур'янець - як хліба буханець.
Хто літом гайнує, той взимку голодує.
Одно літо ліпше, як сто зим.
Прийшло літо — не ходи в луг по калину.
Раз літо родить.
Раз на рік літо буває.
Садок влітку — як кожух взимку.
Трудно влітку без корови, а взимку без кожуха.
Хто вліті буде співати, той узимі буде танцювати.
Хто влітку ледарює, той взимку біду чує.
Хто літом жари боїться, той взимку не має чим погрітись,
Хто літом працює до поту, зимою поїсть в охоту.
Що влітку вродиться, то взимку згодиться.
Що літом одкидаєш ногою, то взимку підбереш рукою.
Що літом придбаєш, то зимою маєш.
Що вліті одложиш, то зимою як-бись найшов.
Що літом родить, то зимою не шкодить.
«Я дав би дві зими за одне літо», — казав циган.
Як діждемо літа, тоді нажнем жита, поставимо в копи та вдаримо в гопки.
Осінь на рябому коні їздить.
Восени багач, а навесні прохач.
Восени і горобець багатий.
Восени і курчата курми будуть.
Восени і заєць спасений.
Курчат восени лічать.

Красна осінь снопами, а зима намолотом.
Не чекай сонця до осені.
Восени і буряк — м'ясо.
Осінь каже: «Гнило!», а весна: «Мило, лиш би було!»
Осінь каже: «Я урожу!», весна каже: «А я погляжу!»
Осінь збирає, а весна з'їдає.
Осінь одного заморозить, а весна — двох.
Осінь — наша мати, і жебрака нагодує.
Осінь усьому рахунок веде.
Хлібороби з осені — купці, в повесні — старці.
Взимку літа не доженеш.
Вовк зими не з'їсть.
Держися, Хома, іде зима!
Зима багата снігами, а осінь — снопами.
Зима без снігу, як літо без хліба.
Зима літо з'їдає, хоч перед ним і тікає.
Зима невелика, та в неї рот великий; хто це забуває, то й його вона з'їдає.
Зима питає, де літував.
Зима питає, де літо було.
Зимою бійся вовка, а літом — мухи.
Іде зима, а кожуха нема.
Іди, зимо, до Бучина, бо вже ти нам надокучила.
І собака зимою про хату думає.
Кагла взимку служить, а тіль — влітку.
Коли б не зима, то й літо довше було б.
Страшна зима, як дров нема, чоботи ледащо і їсти нема що,
Нехай гуляє, зима питає, що робив.
То ще не дивно, що взимку зимно.
Хто має розум, той не їдн зимою возом.
Як зазиміє, то й жаба оніміє.
В січні настав ніс надвір та й назад на піч.
В січні січе сніг з вітрами, а пияк трясє зубами.
В січні росте трава — влітку болить газду голова.
Коли січень найгостріший, тоді рочок найплідніший.
Якщо квітень робить галас, буде зерна і сіна повний запас.
Два дощики в маю, певно бути врожаю.
Коли в маю дощ не випаде, то й золотий плуг нічого не виоре.
Коли прийде май, то за себе кожен дбай.
Май — усяк собі дбай, а юнь — хоч сій, хоч плюнь.
Мокрий май — жито, як гай.
Май — волам дай, а сам на піч тікай.

Майська роса — краще вівса.
Травень холодний — рік хлібородний.
Холодний май — буде добрий урожай.
«Почекай, маю, я іще тобі заграю», — каже мороз.
Як у травні дощ надворі, то восени хліб у коморі.
Червень тому зелениться, хто працювати не ліниться.
Коли в червні біб зацвіте, то найбільший голод буває, а коли мак, то не так.
У червні на полі густо, а надворі пусто.
Яка погода в липні, така буде в січні.
В першій половині серпня погода стала — буде зима довготривала.
У серпні серпи гріють, а вода студить.
Як вересніє, то дощик сіє.
Жовтень ходить по краю та виганяє птиць із гаю.
Плаче жовтень холодними сльозами.
У листопаді зима з осінню бореться.
В падолисті багато води — для лук великі шкоди.
Як листопад дерев не обтрусить, довга зима бути мусить.
Листопад вересню онук, жовтню син, зимі рідний брат.
Грудень рік кінчає, а зиму починає.
Грудень землю грудить, а хатинки студить.
Готуйтеся, люди, бо йде грудень!
Смутний грудень, як прийде студінь.
Смутно, як в грудні пополудні.
Сумний грудень і в свято і в будень.
У грудні тепло, як за лихим паном.
Грудень холодний та сніжний — хліб буде буйний та пишний.
Як у грудні сніг заляже, то в серпні жито виляже.
Якщо сухий грудень буває, то суха весна і сухе літо довго потриває.
Старий рік в ноги, а новий — у пороги.
На новий рік прибавилось дня на заячий скік.
Тріщи не тріщи, а вже минули водохрещі.
В лютім Дорота заповідає сніги і болота.
Громниця, скидай рукавиці, близько весна.
На громницю маєш зими половиню.
Коли на стрітення нап'ється гуска з сліду води,
набереться господар біди.
Як на стрітення півень води нап'ється, то на Юрія віл напасеться.
На стрітення повертається птиця до гнізда, хлібороб — до плуга.
Прийшли Євдокії, дядькові затії: плуги чинити, борону точити.
З сорока святих сорок морозів буде.
На сорок святих сорока сорок паличок у гніздо положить.

На Теплою Олексі риба хвостом лід розбиває.
Дме вербич — кожуха тербич.
Приїде тиждень вербовий — бери віз у дорогу дубовий.
Шити-білити: завтра Великдень.
До благовіщений зими не лай, а саней не ховай.
До благовіщений і птиця гнізда не в'є.
На благовіщений весна зиму поборола.
До святого духа не скидай кожуха, а по святім дусі ще ходи в кожусі.
У нас сьогодні Луки: ані хліба, ані муки.
У нас два Єгорія: один голодний, другий холодний.
З Юрія хороводи, з Дмитрія — вечорниці.
Коли на Юрія дощ і грім, буде радість людям всім.
На Юрія сіна коню кинь та й вила закинь.
На Юрія роса — не треба коням вівса.
На Юрка сховається в житі курка.
Сіно — до Юрка, а хліб — до Ілька.
Треба добре дбати, аби не купувати: сіна — до Юрка, хліба — до Ілька.
Юрій з теплом, а Никола з кормом.
Юрій з водою, а Никола з травою.
Юрій з хати всіх на поле вижене.
До Миколи не буде літа ніколи: не сій гречки і не стрижи овечки.
Не хвались на Юрія посівом, а хвались на Миколи травою.
Бджола каже: «Годуй мене до Івана, я зроблю з тебе пана».
Хто не посіяв на богослова, той не варт і доброго слова.
На Івана Купала баба муки не мала, на святого Петра пирогів напекла.
Після Івана Купала не треба жупана.
До Петра молочка відерце, а по Петрові — глек, та й то неповпий.
Зозуля кує тільки до Петра, а потім мандрикою вдавиться.
Коли на Петра проса з ложку, то буде і в ложці.
Як по Петру, то й по теплу.
Раз у рік — Петра.
У петрівку бджоли роблять на панів, а в спасівку — на себе.
Тепер не петрівка, щоб повторяти разів кілька, а зима — сказав та й нема.
Хто в петрівку сіна не косить, той зимою і в собак їсти просить.
На Бориса і Гліба берися до хліба.
Зле на Прокопа, коли змокне копа.
Тільки до Іллі добрі рої, а по Іллі повісь роя на гіллі.
До Іллі зробити сіно — наче пуд меду в нього вкласти.
До Іллі сіно і під кущем сушать, а після Іллі й на кущі не сохне.
Ілля на полі копи лічить.
До Іллі хмари ходять за вітром, а з Іллі — проти вітру.

На Іллі до обіду літо, а після обіду осінь.
На Іллі новий хліб на столі.
Як прийде Ілля, то наробить у полі гнилля.
Минув спас — держи кожух про запас.
Од спаса та й рукавиці до паса.
Як прийде спас, комарам урветься бас, а як прийде пречиста — забере їх нечиста.
Спасівка — ласівка, а петрівка — голодівка.
Внесе нечиста, не винесе і пречиста.
До покрови давали молоко корови,
а по покрові пішло молоко в роги корові.
До покрови думай про пашу для корови.
Покрова всю землю листом покриває.
Покрівонько, покрівонько, покрий мені голівоньку!
По покрові — по теплові.
Прийшла покрова, сиди, чумац, дома.
Хто лежить до покрови, той продасть усі корови.
Хто сіє по покрові, то виводить взимку по корові.
Пустий господар по Кіндраті — не має ще кожуха в хаті.
Скує Кузьма-Дем'ян — до весни не розкувати.
На Михайла зима саньми приїхала.
Як Михайло закує, то Микола розкує.
Як Кузьма з медом, то Михайла з ледом.
З Федора-студита стає холодно й сердито.
Хто святкує на Пилипа, той буде голий, як липа.
На Семена горобці збираються в табунці.
До Дмитра дівка хитра, а після Дмитра ще хитріша.
До Дмитра дівка хитра, а по Дмитрі по сім за цибулю.
До Дмитра дівка хитра, а по Дмитрі стріне собаку
та й питається: «Дядьку, чи ви не з сватами?»
На Андрія треба кожуха-добродія.
Варвара кусок ночі ввірвала, а дня приточила.
Добре говорив святий Тома, що в грудні найліпше сидіти дома.

ПРО ТЕ, ЩО ЛЮДИНІ ШКОДИТЬ, А ЧОЛОВІКА ГУБИТЬ

Пиття не доводить до пуття.
В болоті не без чорта, в сім'ї не без п'яниці.
Взявся п'яний за тин, як за попа трясця.
Вчепився, як п'яний до тину.
Від п'яного поли вріж, а тікай.
Від п'яного і чорт утікає.

Він п'яним і родився.
Вільному воля, п'яному — рай.
Гірке життя п'яним медом не підсолодиш.
Голодному на умі хліб, а п'яному — хміль.
Далеко п'яному додому.
Добра п'яниці і крапля.
Захотів від вовка каяття, а від п'яного сорому.
З п'яним не сварися, з багатим не судися.
Кожний пияк то добре знає, що клин клином все вибивас.
Кажуть, що п'яниця, а справді — брехня, бо він не п'є, а просто ковтає.
Коза — не тварина, п'яниця — не людина.
Козел в городі — сторож, а п'яниця — ключник.
Коли двоє кажуть — п'яний, то лягай спати.
Коли п'яний, то лягай спати, а не зачіпай.
Коли п'яниця в шинку скаче, то жінка дома плаче.
Люди п'яні і голову гублять.
Мало чого не буває, що й п'яний співає.
На жлукто спотикнулась, на корито впала, вийшла за п'яницю — навіки пропала.
Не допивай, не доливай — не будеш п'яний.
Не той п'яний, що каже: «Я вже п'яний», а той п'яний, що каже: «Дайте ще!»
Не п'яний плаче, а горілка.
Не той п'яниця, що п'є, а той, що впивається.
Ні рак, ні жаба, а просто п'яна нахаба.
Пияцтво розум з'їло.
П'яний, а у воду не скочить.
П'яний, а у вогонь не полізе.
П'яний гірше скаженого пса.
П'яний б'ється, скаче, а проспиться — гірко плаче.
П'яний дурному брат.
П'яний і злодій — рідні брати.
П'яний, п'яний, а об вугол не б'ється.
П'яний свічки не засвітить.
П'яний собі розум відбирає.
П'яний — так, як малий: що на умі, те й на язиці.
П'яний храбриться, а як проспиться, то й свині боїться.
П'яний, як дитина: і нехотя правду скаже.
П'яниці кажи, що день, а він каже, що ніч.
П'яниця і з каганця питиме.
П'яниця і свиня — то однакові звання.
П'яниця: пропив штани та й хвалиться.
П'яниця проспиться, а дурень ніколи.

П'яниця — то послідній чоловік.
П'янка і розумного зведе з ума.
П'янка ніколи до добра не доведе.
П'яного молитва, як хворого піст.
П'яному гори немає — усе рівне.
П'яному і бог з дороги звертає.
П'яному і калюжа по вуха.
П'яному й кози в золоті.
П'яному кожна дорога слизька і довга.
П'яному море по коліна, а калюжа морем здається.
П'яному на кожному кроці поворот.
П'яному світ — як банка, а люди — як мухи.
П'янство в роботі не товариш.
У п'яниці сім п'ятниць на тиждень.
Скільки води не пий, а п'яним не будеш.
Соха — не плуг, тачка — не машина, п'яниця — не чоловік».
У п'яниці коли не очі сині, то спина в глині.
У п'яниці нема нічого на полиці.
У п'яного — вчинки, у тверезого — думка.
У п'яного кулаки дрова рубають, а як прокинеться, то й сокири не візьме.
Хоч п'яний, а правду каже.
Хоч будеш п'ян, не будь упрям.
Хто п'яницю полюбить, той вік собі погубить.
Що у тверезого на думці, те в п'яного на язиці.
Що в тверезого на умі, те в п'яного на язиці.
Щоб не розводились п'яниці, то він горілку випиває.
Що чоловік п'яний, що скажена собака.
Як не як, а Хома пияк.
Як п'ян, так капітан, а проспиться, так і свині боїться.
Як ті п'яниці щодня п'ють?!
Добре, що ми попривикали.
Коли б не пили, то б в золоті ходили.
Було б що випити, а пияки найдуться.
Випив, аж денце показав.
Випив дві неповних, а третю через верх.
Випив і оком не моргнув.
Випий, Іванку, бляшанку, а за дві заплати.
Випиймо, щоб дома жінки не журилися.
Випийте і закусіть, а на завтра до себе запросіть.
Він би випив море.
Він не хоче газдувати, тільки пити-гайнувати.

Гірко випить, а жаль покинуть.
В лихий час п'ю і квас, а побачу пиво — не пройду мимо.
Дай йому пити, а він не дасть тобі жити.
Де п'ють — мене минають, а де б'ють — з мене починають.
Де п'ють, там і б'ють.
Де п'ють, там і ллють.
До кого п'єш, тому й здоров'я кажи.
Допився до того, що в хаті вітер віє.
Душа міру знає: вип'є, а потім лежить.
Заробив кривно та й пропив певно.
За свою працю хоч напийся, Яцю.
Збувся тато клопоту: жито змолотив, а гроші пропив.
Коли пили — гомоніли, а платили — поніміли.
Коли не до тебе п'ють, то не кажи здоров!
Люби — не влюбляйся, пий — не напивайся, грай — не відігравайся.
На гріш вип'є, а на карбованець галасу.
На копійку упився, на руб похвалився.
Ні п'ється, ні ллється, ні в чарці не остається.
П'є ледащо, як має за що.
П'є до потері, щоб не бачити, де двері.
Ми не п'ємо, тільки з хлібом їмо.
Мужик рік не п'є, два не п'є, а як біс прорве, так і все проп'є.
Напився до порядку: два ведуть, а третій несе шапку.
Напідпитку нема спинку.
Не допивай з пляшки до дна, бо дійдеш на споді багна.
Не на те козак п'є, що є, а на те, що буде.
Ноги кажуть: «Ходім додому!», головонька каже: «Ходім до покою!», калитка
плеще: «Напиймося іще, я все поплачу!»
Один день їсть, п'є, танцює, а двадцять дев'ять голодує.
Овдію, п'єш цілу неділю, а я тобі, Овдію, та й нічого не вдію!
Пий, брате, пий, а на старість — торба й кий.
Пив не на живо, а на смерть.
Пий до куми, а до кума завтра вип'єш.
Пий, дядьку, горілку: смуток забудеш.
Пий, пий — це медя, я поведу тебе до ведмедя.
Пий, та розуму не пропивай.
Пий та людей бий, щоб знали, чий син.
Пий, та не впивайся, між чужими людьми остерігайся.
Пило б ледащо, якби було за що.
Пити до дна — не бачити добра.
Пити чи не пити, аби з добрими людьми поговорити.

Погано п'ється, тільки у чарці не застається.
Продав за карбованець, пропив за полтиник, прогуляв
і другий, тільки й бариша, що болить голова.
Продав на руб, пропив на полтину, пробуянив другу,
тільки й бариша, що в голові шумить.
Пропив би й дітей своїх.
Пропив газда вола — все його слава, а невістка — міх, вже з неї сміх.
Пропив би світ за три гроші.
Сам п'ю, сам гуляю, сам стелюся, сам лягаю.
Спасається: щоденно напивається.
Та він би маму свою пропив.
Тут пити, тут не спати, треба йому києм дати і кожух зняти.
Хома купив, Хома п'є, бо у Хоми гроші є.
У Гаврила пили та його й побили.
Хто багато п'є, той сам себе б'є.
Хто не напивається вином, буває здоров умом.
Хто п'є до дна, тому не бачить добра.
Нині до дна, завтра до дна — осталася біда і корова одна.
Хто п'є, той кривиться, кому не дають, той дивиться.
Хто пив, а в кого голова болить.
Хто пив, а мене волочать.
Хто по повній випиває, той під тиним спочиває.
Той п'є, в кого гроші є.
Чи пропити, чи штани купити?
Чоловік — не корова, вип'є літр-два, а корова — відро.
Чоловік — не свиня: більше відра не вип'є.
Чоловік — не скотина: більш барила не вип'є.
Чоловік п'є — дах горить, жінка запила — уся хата горить.
Чом не п'є, коли його доля не спить.
Що пропито, в тім не ходити.
Як випити хочеться, то і в куми проситься.
Як вип'єш дві-три, то неначе замакітриться світ.
Як випили варенухи, то й загули, наче мухи.
Як нап'ється — решетом гроші міряє, а проспиться — ні за що решета купити.
Як не п'єш до ладу, то зійдеш на біду.
Як п'є, то не проливає, як б'є, то добре влучає.
Річка починається із струмка, а п'яниця — із чарки.
Випив чарку, випив дві, зашуміло в голові.
Він за чаркою горілки пішов би й на той світ.
В чарці більше людей тоне, як у морі.
Від чарки більше людей помирає, ніж у морі потопав.

Де чарка, там і сварка.
До кужеля нездужала, а до чарки одужала.
За однією чаркою і наймит не закушує.
За чарку — та й за сварку.
Ке нам чого-небудь такого, для чого чарки роблять.
Кому чарка, кому дві, кому нема й одної.
Перша чарка — на здоров'я, друга — на веселощі, третя — для сварки.
Перша чарка колом, друга — соколом, а решта дрібними пташечками.
Перша чарка не брала, друга теж, а третя завела в арешт.
Хвали себе не при чарці, а при косарці.
Чарка горілки — лиха ківш.
Чарка та сварка до добра не доведуть.
Чоловік — до шинкарки, а жінка — до чарки, і нема у них сварки.
Чоловік за чарку, а жінка за сварку.
Як до праці — руки дрижать, а чарочку добре держать.
Як до праці — хворий, а як до чарки — скорий.
Як ковбаса і чарка, то минеться й сварка.
Хміль, а не вода, чоловікові біда.
Намогоричився до самого підборіддя.
Налився по самі вінця.
За чужим хмелем що-небудь змелем.
З порожнього не наллє, а бідного не обкраде.
Господи, за що ти мене караєш: чи я горілки не п'ю, чи я жінки не б'ю, чи я церкви не минаю, чи я в корчмі не буваю?
Добре тому пить, хто хмелю не боїться.
З чужого похмілля голова не болить.
Не за те батько сина бив, що син пив, а за те, що похмелявся.
Хмільна вода до добра не доведе.
Який напій, таке й похмілля.
Блажен муж — до церкви недуж, а до корчми чимдуж.
Гей ти, корчмо, ти, княгине, в тобі праця наша гине!
Де піп церкву ставить, там пан корчму ладить.
Дзвіницю обдирає, а корчму криє.
До неба високо, до царя далеко, а до корчми близько.
Зістарівся воюючи, по корчмах ночуючи.
Жінка любя вела чоловіка з корчми за чуба.
Корчмар, як комар: де сяде, там і п'є.
Коваль кує, а ковалиха в корчму йде.
Годі вже дома пити, ходімо в шинок.
Їхав у ліс, а став коло шинку.
Корчма розуму учить.

На хрестинах всі куми, на весіллі всі свати, а у корчмі всі брати.
Окаянні люди: корчма горить, а вони плечі гріють.
Тоді жінку слухай, як із шинку додому кличе.
У корчмі ся напиває, а в калюжі спочиває.
Хто в корчмі служить, тому в броварні платять.
Хто корчму минає, той щастя зазнає.
Рушаймо до шинку, коли в церкві тісно!
Шинок хазяїном не наставить.
Шинок — це лихо для жінок.
Якби не діти, добре було б в корчмі сидіти.
То недужого питають, а здоровому наливають.
Оце дудлить, аж у горлі клекотить!
Напала брага на врага.
Празник — Іван Бражник.
Не пий вино, худобино, бо тебе воші з'їдять!
Вино веселить, та від вина й голова болить.
Вино й горілку полюбив — честь загубив.
Вино людину веселить, а потім честі лишить.
Дав на вино, на ладан, на церковні витребеньки.
Не винувате вино, винувате п'янство.
Не винце, так пивце — аби мокре було.
Не жаль вина, а жаль розуму.
Не поможе і вино, як лиш прийде студено.
Пізно берегти вино, коли вже бочка порожня.
Хто вино любить, той сам себе губить.
Чарка вина не добавить ума.
Вода живить, а горілка губить.
Аби горілка була, ми й сухарі поїмо.
Без горілки ані не оженишся, ані не вмреш.
Вода — не горілка: багато не вип'єш.
Втопив розум у горілці.
Гірка горілка, та й пиття не солодке.
Горілка йде спочатку до голови, а потім до ніг.
Горілка посварить і перепросить.
Горілка багато шкоди робить і на зле штовхає.
Горілка без вогню, а розум спалить.
Горілка біла ніс красить начервоно, а честь начорно.
Горілка валить з ніг і кладе під поріг.
Горілка — всього доброго злодійка.
Горілка в роботі — не помічник.
Горілка і гулі не одного в постолои взули.

Горілка йому очі засліпила.
Горілка людину в гріб заведе.
Горілка — не дівка, а мачуха — не мати, але вміють добре голову завертати.
Горілка — не дівка: на ногах не встоїть.
Горілка — не дівка, не треба її цілувати: з ума зведе і сама пропаде.
Горілка — здоров'я злодійка.
Горілка, як хороша дівка: хоч кого з ума зведе.
Горілка — не вода, а народна біда.
Горілка — не вода — людська біда.
Горілка — не хліб, без неї можна обійтись.
Горілка тільки біду шукає.
Горілка худобу у борги гонить.
Горілка у п'яти йому вступила.
Горілкою розуму не промиєш.
Горілку випив, а язиком закусив.
Горілку полюбив — родину знищив.
Горілку попили, молоду бачили — пора й додому.
Горілочка-кума зведе хоч кого з ума.
Де горілка, там і сльози.
Де горілку чують, там і ночують.
Де ледарі зійдуться, там вино і горілка знайдуться.
Для попа горілки стопа, а дяк п'є хоч як.
Добра вода, що не мутить ума, а горілка, що та дівка, хоч кого підведе.
З чужої горілки голова не болить.
І горілки не хочу, і цілувати не буду!
Коли горілка проїде з милію, не буде вже в неї першого хмілю.
Коло горілки не обійдеться без бійки.
Латку на латці ношу, а шаг на горілку держу.
Не бий, не волочи, у горілці язик умочи — усю правду скаже.
Не винна горілка, а ті винні, що її п'ють.
Горілки не пий — будеш чоловік золотий.
Не шкода горілки випитої, а шкода розуму пропитого.
Пішла горілка по животу, як брехня по селу.
Прощай, розуме, коли з горілкою зустрівся.
Будь здоров, розуме, побачимось завтра!
Спершу горілка людей розважала, а тепер сама засумувала.
Тікай, душа, на плече, бо горілка потече.
Така, що в горілці усе б і мокла.
Тяжко тепер жити, бо навчився хлоп горілку пити.
Хліб на поги ставить, а горілка з ніг валить.
Хочеш із здоров'ям дружити — перестань горілку пити.

Хоч і кажуть, що горілка серце веселить, чого ж од неї, ледачої, голова болить?!

Хто горілку п'є, довго не живе.

Хто горілку любить, той сам себе губить.

Хто горілку п'є, той найліпшу жінку б'є.

Хто стане горілкою свій розум мить, той його ще гірше забруднить.

Чоловік у горілці, як собака в скаженівці.

Як у болоті не без дідька, так у селі не без горілки.

Бувай здоров, розуме, не побачимося й завтра.

Баба сім літ похмелялась та з похмілля і вмерла.

Було ремесло, та хмелем поросло.

Воду п'ють, а голова з похмілля болить.

Де хміль у голові, там розум мовчить.

Набрався, як лин мулу.

Голова каже: «Іди!», а ноги: «Сиди!»

Гуляй, душа, в тілі, поки кості цілі.

Він геть-таки скляного бога держиться.

Лихо горлом влізло.

Підгуляв, що й з копит збився.

Добре цівкою смикнув.

Розібрало, мов вовка опеньки.

Руки золоті, та горло погане.

Гуляє, за все забуває.

Від пива голова крива.

Більше дива, як того пива.

Де добре пиво, не треба і віхи.

До пива їсться, до слова мовиться,

З ним не звариш пива, а звариш — не розіп'єш.

З цього пива не буде дива.

З цього квасу пива не буде.

Не бивши кума, не пити пива.

Не всі ті пиво п'ють, що його варять.

Не диво пиво, дивні люди, що його п'ють.

Не стільки пива, скільки дива.

Не хвали пиво, розливши, а хвали випивши.

Од пива болить спина, а од меду голова.

Ото диво, що п'ється пиво.

Очима пива не вип'єш.

Пив би пиво, та в кишені диво.

То-то й диво, що гірке пиво.

